

ELANUL

Nr. 193
MARTIE
2018

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

ARTA POPULARĂ ROMÂNEASCĂ ÎNTRE MODERNISM ȘI TRADIȚIONAL

Alina BUTNARU

Înainte vreme erau șezătorile, înscrise în sfera tradițiilor românești, organizate de obicei în perioada iernii (înainte de postul Crăciunului și încheiate înainte de postul Paștelui). Pentru seriile lungi de iarnă, șezătorile erau prilej de întâlnire a oamenilor din sat, în cadrul cărora se lucra, se cânta, se spuneau povești, poante, cimilituri, se discutau evenimentele cotidiene din viața satului, se efectuau înțelegeri de lucru sau arvoniri sau se puneau la cale căsătorii. Tot cu rol în crearea și transmiterea folclorului, dar la un nivel mai elevat, erau șezătorile literare sau muzicale.

În prezent, raportându-ne la zilele noastre, la noi ca români, astfel de șezători s-au transformat în ateliere de lucru având drept scop socializarea,

educația și transmiterea tradițiilor românești. Dacă acum aproape o sută de

ani, șezătorile se desfășurau în arealul unuia dintre oamenii din sat, în zilele noastre muzeul este casa în care copiii, tinerii și adulții se pot întâlni acum și în cadrul atelierelor de lucru, pentru a-și

petrece timpul liber într-un mod plăcut. Având tematici diferite, aceste ateliere de lucru ar putea să traseze o nouă direcție în educație și în procesul educabilității, cu atât mai mult cu cât abordarea subiectelor se face într-un mod diferit față de școală. Atelierele de lucru (workshop-urile) sunt programe educaționale de scurtă durată, desfășurate cu grupuri restrânse de persoane (maxim 20 de participanți) care își pot exercita tehnicile și abilitățile într-un anumit domeniu, sub directă îndrumare a unei/unor persoane abilitate (facilitator/i). Rolul acestuia/ acestora este de a supraveghea și de a ghida participanții, în timp ce aceștia își exersează aptitudinile.

- continuare în pagina 2 -

UNIREA

Dan RAVARU

Din punct de vedere lingvistic, etnofolcloric, tradițional, Basarabia a fost dintotdeauna o componentă a poporului român, fără a se diferenția de celelalte zone românești. Parte a Moldovei, ea nu s-a deosebit prin nimic, nici măcar în cadrul împărțirii în Țara de Sus și Țara de Jos, deoarece această divizare nu era determinată de Prut, ci de o linie oblică, despărțind administrativ nord-estul de sud-vest. După 1812 au apărut vagi semne despărțitoare la modul superficial, deoarece o mică pătură a populației a adoptat parțial limba și obiceiurile asupritorului rus. Poporul se simțea unit cu ceilalți români, având contacte cu acestea cu toate interdicțiile impuse de ruși. Să mai amintim că Transilvania era prezentă pe acele meleaguri

prin mocanii care trecând munții și vadurile Prutului, iernau în balțile din sudul Basarabiei, întorcându-se vara în munții lor. De asemenea, partea de sud a Basarabiei a aparținut un timp Domnilor din Muntenia, iar populația de aici era apropiată lingvistic mai ales de românii din provincia vecină. Mai târziu, după cum am mai văzut în capitolele introductive, toate aceste elemente au fost consolidate în perioada Primului Război Mondial, când mulți locuitori din România s-au refugiat pe teritoriul basarabean. Să mai amintim că în porturile din apropierea Basarabiei s-au refugiat mai multe vase de luptă românești, între care „România”, „Principesa Maria”, „Împăratul Traian”, „Dacia”.

- continuare în pagina 8 -

ARTA POPULARĂ ROMÂNEASCĂ ÎNTRE MODERNISM ȘI TRADIȚIONAL

- urmare din pagina 1 -

Bazat pe partea practică în mare parte a desfășurării lui, atelierul de lucru presupune implicarea activă a participanților. De asemenea, metodele de învățare non-formală, interactive, practicate în cadrul atelierelor de lucru, antrenează participanții să-și dezvolte aptitudinile pe un anume segment de interes, aceștia căpătând încredere în ei înșiși și dobândind totodată experiență.

Începând cu anul 2018, Muzeul „Vasile Pârvan” propune publicului o serie de ateliere de lucru, cu tematici din patru domenii: istorie, artă plastică, literatură și artă tradițională românească (*Cu fața spre istorie, Personaje din lumea poveștilor, Scrie creativ. Fabrica de povești, Tehnica tradițională a încondeierii ouălor*); enumerate în ordinea în care au început să se desfășoare încă de la începutul acestui an, și nu în cea a importanței pe care o prezintă atelierul. De altfel, ar fi greșit să recurgem la o ierarhizare a acestora, întrucât fiecare dintre ele are de oferit ceva aparte. Aceste ateliere de lucru se vor desfășura repetitiv, pe tot parcursul anului, cu programare prealabilă, astfel încât vom oferi posibilitatea participării mai multor copii, tineri și adulți, în funcție de specificul atelierului. Pentru fiecare din aceste ateliere de lucru există o persoană acreditată - artistul plastic Valentin Stoian, profesor Marcel Proca, meșterul popular Dan Horgan, și muzeograf Alina Butnaru, care oferă participanților informațiile de care au nevoie în domeniul respectiv și îi ghidează pe tot parcursul părții practice.

Deoarece ne aflăm în preajma Sărbătorilor de Paște, ne vom referi, cu precădere, la atelierul de lucru „*Tehnica tradițională a încondeierii ouălor*”, desfășurat pentru prima dată în acest an, în 2 și 3 martie. Colaborarea îndelungată cu meșterul popular Dan Horgan, după părerea noastră cel mai important meșter al zonei noastre, dar și faptul că domnia sa este un bun cunoscător al tradițiilor și obiceiurilor populare, ne-a determinat să-i lansăm ideea acestui tip de atelier. Odată cu declararea acordului, domnul Dan Horgan a fost cooptat în acest proiect ca îndrumător (trainer), revenindu-i astfel îndatorirea de a face cunoscută participanților (tineri și adulți) tehnica tradițională a încondeierii oului, pas cu pas, atât la nivel teoretic, cât mai ales practic. Pe lângă semnificația oului încondeiat, a modelelor și culorilor folosite, participanților li s-a explicat ce este chișița și cum se folosește, cum se prepara ceara și culorile și cum trebuie să-și folosească mâinile pentru a avea precizie în trasarea modelului. Pentru a câștiga timp, ouăle au fost aduse la atelier după ce au fost spălate și golite de conținut, procedeu de care s-a ocupat domnul Dan Horgan. La atelier, golirea s-a făcut doar pe un ou, pentru ca participanții să observe cum se procedează concret. Oul a fost perforat la unul dintre capete cu un instrument ascuțit, după care, prin suflarea aerului cu ajutorul unei seringi, conținutul s-a scurs într-un vas. După acest moment, oul se spală foarte bine în interior și se lasă la uscat (la scurs) timp de o săptămână, pentru eliminarea în totalitate a apei. Oul astfel pregătit este gata de încondeiere. Ceara preparată cu negru de fum este menținută fierbinte cu ajutorul unei plite sau a unui sistem asemănător cu al unei veioze, folosindu-se un bec - de 60 sau 75 W - cu dulia, conectat la curent electric printr-un fir bifilar; deasupra

becului se pune cutia cu ceară. Dar unealta de bază, chișița, este formată dintr-un bețișor de mărimea unui creion având la unul din capete fixată perpendicular o mică bucățică de tablă foarte subțire de alamă, aramă sau tinichea, transformată

în țevă prin înfășurarea tăbliței pe un ac de cusut foarte subțire, având în interior un orificiu foarte fin. Ceara se pune de regulă undeva pe marginea plitei de gătit să stea în felul acesta fierbinte, în care se adăuga un praf de cărbune foarte fin pentru a colora ceara și astfel pentru a lăsa urme vizibile pe suprafața oului chiar când este desenat pe un câmp de culoare. Cu acest instrument tradițional, chișița, se ia ceara, având grijă ca surplusul să fie înlăturat, și se începe trasarea modelului. Întâi se împarte oul, cu ajutorul a două linii trasate pe lungime sub formă de cerc și alte două la un unghi de 90°, obținându-se opt câmpuri, fiecare dintre acestea împărțindu-se în două, cu câte o linie verticală. Apoi, se umplu spațiile cu motive tradiționale, trasate tot cu ceară, după care oul este cufundat în vopsea, întâi în galben și apoi în roșu. Pentru vopsire, s-a folosit vopsea industrială (pentru material textil). După introducerea succesivă a oului în vopsea (aproximativ 15 min./culoare), s-a trecut la următoarea etapă: îndepărtarea cerii. Acest lucru s-a realizat prin apropierea oului de flacăra provenită de la o lumânare (tip pastilă), ștergându-se cu grijă ceara topită cu un prosop din hârtie. Astfel, motivele de pe ou au ieșit la iveală, spre încântarea celui care a încondeiat oul. Menționăm că este indicat să se folosească ouă cu coajă albă, pentru obținerea unui contrast cât mai bun.

„Tradiția populară pentru mine este, dacă vreți, o a doua familie. Este familia ce unește spiritul strămoșilor noștri daci cu sufletul nostru de români. Acest sincretism nobil dintre culturile dacică și romană a plasmuit tradiția populară românească. „Veșnicia s-a născut la sat” spunea inegalabilul Lucian Blaga. Satul în care am crescut sau ne-am petrecut vacanțele copilăriei în care valorile tradiției populare trebuiesc scoase din ungherul prăfuit și repuse la locul de cinste ce i se cuvine.” a declarat meșterul popular Dan Horgan.

În continuare voi reproduce ideile și informațiile domnului prof. Dan Horgan, informații cu care am fost vrăjiți participanții Atelierului de ouă încondeiate. „În gândirea simplă a țărânului român Pământul se prezintă sub întru chiparea unui ou, fundul oului reprezentând Pământul muritorilor, iar vârful fiind Cerul divinității. În credința populară acest ou ar pluti pe o apă întinsă, apă în care s-ar vărsa chiar Apa Sâmbetei,

Oului ca simbolică reprezintă mai mult decât ar putea reda orice limbaj și mai mult decât ne poate istorisi rațiunea. Cu bine cunoscuta sa formă rotund-ovoidă care inspiră, în același timp, liniște și mister, oul nu avea cum să fie trecut cu vederea de către oamenii de rând și de către specialiștii în domeniu.

Mitologia populară prevede că atunci când oamenii nu ar mai înroși ouă în ziua Paștelui, atunci lumea se va sfârși. Deși astăzi, asociem ouăle roșii sărbătorii pascale cea mai mare și mai importantă sărbătoare a tuturor creștinilor, tradiția ouălor vopsite în diferite culori este mult mai veche decât creștinismul chiar din antichitate. Ouăle roșii sunt alimentele sacre de care nu este bine să îți bați joc sau se le iei în derâdere. Ele ne aduc aminte de coșul cu ouă așezat sub crucea pe care Mântuitorul pătimea pentru păcatele noastre, devenind roșii în urma sângelui care picura din rănilor Lui. Ciocnirea ouălor vopsite este un ritual moștenit de la primii creștini care își dăruiau ouă roșii de Paști, se sărutau pe obraji și spuneau salutul sfânt „Hristos a Înviat!” urmat de „Adevărat a Înviat!”.

În afara ouălor vopsite, la români există o adevărată artă a încondeierii ouălor, nemiintâlnită nicăieri în lume. Dacă geto-dacii, venerând cultul solar, vopseau ouăle cu galben, semnificând culoarea Soarelui pe bolta cerească sau în portocaliu - culoarea discului solar la răsărit și apus, odată cu pătrunderea creștinismului, ouăle au început să fie vopsite și în roșu. Vecinii noștri, slavii, au împrumutat obiceiul încondeierii de la comunitățile daco-romane cu care au intrat în contact în perioada migrării lor în Europa de est și Balcani existând peste 70 de desene diferite.

Oul încondeiat trăiește și în credințele poporului nostru și este păzitor de duhuri necurate, oul roșu se întrebuițta ca amuletă, obicei practicat, în zilele noastre, la rușii din părțile Uralului, unde se făceau ouă din pietre semi-prețioase, vestitele Ouă Faberge de diferite culori, între care și roșii, mici de tot, și se purtau ca feteșuri la încheietura mâinii, cum se poartă măștișoarele, după cum feteș trebuie să fi fost ouăle de piatră vopsite cu galben și oranj, din mormintele preistorice, îngropate odată cu mortul, ca protecție spirituală împotriva Duhurilor Răului.

Culoarea roșie, fiind simbolul vieții, deci al puterii, se explică pentru ce popoarele războinice au adoptat-o pe steagurile lor, pentru că la popoarele indo-germanice culoarea roșie era semnul mării și al cinstei, culoare cu care se înfășurau și împărații purpură, semnul forței, al stăpânirii.

Odinioară, numai la curțile domnești era îngăduită întrebuițarea unor anumite obiecte de culoare roșie.

Pentru locuitorii Daciei, ouăle vopsite erau o ofrandă rituală destinată divinităților htoniene și strămoșilor. Ca o rămasășită a acelor vremi, folclorul românesc reține că de Paști, cojile ouălor roșii se dădeau pe o apă curgătoare, spre a se duce în „Țara Blajinilor”. (ființe imaginare, încarnări ale copiilor morți nebotezați, al căror loc de viațuire se afla la „capătul lumii”, locul unde se varsă Apa Sâmbetei). În felul acesta, și Blajinii aflau că pentru toți creștinii a venit Paștele.”

Creștinătatea leagă simbolul ouălor roșii de patimile lui Iisus. Se spune că atunci când Iisus a fost bătut cu pietre, când acestea l-au atins, s-au transformat în ouă roșii. Și se mai spune că Sf. Maria, venind să-și vadă Fiul răstignit, a adus niște ouă într-un coș spre a le dăruii soldaților să-i permită sa-

și vadă fiul, dar care s-au înroșit de sângele mântuitorului stând sub cruce. Răstignirea și învierea reprezintă eterna legătură dintre moarte și viață, așa precum renaște natura în fiecare primăvară, când se reia ciclul vieții. Oul, el însuși purtător de viață, devine un simbol al regenerării, al purificării, al veșniciei.

La noi, ouăle nu se vopsesc doar în roșu, ci și în alte culori, realizând desene deosebit de inspirate și frumos lucrate, în motive geometrice sau reprezentând plante, animale ori diferite simboluri de a „încondeia” sau „închistri” ouă. Armonia culorilor, delicatețea modelelor transmise din generație în generație și măiestria execuției, au transformat acest meșteșug empiric în artă. Ouăle sunt încondeiate în trei-patru sau mai multe culori, de obicei, ținând cont și de simbolul fiecărei culori în parte.

Tehnica împistirii ouălor este cea mai complexă, mai artistică și totodată cel mai greu de realizat întrucât, folosind baia integrală de culoare și uzând de tehnica cruțării succesive a fondului, rezultă că munca de elaborare artistică este îndelungată și dificilă.

Ouăle s-au încondeiat și cu pana de gâscă, capătul de lumânare înmuiat în foc și cu el se scria pe coaja oului după care era vopsit într-o singură culoare de obicei roșie. De asemeni s-a mai practicat tehnica ornării ouălor și cu penița cu tuș, de fapt desenarea cu tuș de diferite culori pe suprafața oului și astfel ieșind la lumină adevărate opere de artă, ouă care se mai păstrează încă în muzeele de specialitate.

Prin împistritul arhaic se realizează ornamente în două nuanțe cromatice prin simpla menajare a fondului. Deci, împistritul comportă minimum două nuanțe în afara culorii de bază, de obicei albul, vernil-ul în mai multe nuanțe, pentru ouăle de rață și în rarele cazuri, galbenul rezultat dintr-o baie prealabilă peste care se aplică ceara de albine cruțând succesiv celelalte straturi de culoare. Vorbind de împistritul actual ne referim la acea „beție” cromatică ce reușește să unifice atotcuprinzător, în cazuri excepționale, până la 12 culori, parte rezultând din baia de culoare, parte fiind obținute după aplicarea primei scriituri în ceaur.

Motivele decorative sunt numeroase și fiecare motiv se prezintă în mai multe variante, care se diferențiază în funcție de localitate sau zonă. Variaza chiar și în același sat sau oraș și diferit iese același motiv din mâna aceleiași persoane care încondeiază. Cele mai utilizate motive sunt cele **arhetipale** precum Soarele care apare în numeroase reprezentări, ca simbol al primăverii, dragostei de lumină și bucuriei de a trăi, luna, cruce, steaua cu patru sau opt brațe, apoi motivele **zoomorfe**: albina, broasca, racul, porumbița, greierele, zmeul, rața, gâsca, șarpele, melcul, rădașca, creasta cocoșului, coarnele berbecului, peștele, apoi cele **fitomorfe**: frunza bradului, frunza stejarului, frunza de mesteacăn, frunza de salcie, vâscul, floarea mărului, florile de păr, frunza trifoiului, garoafa, ghiocelul, mărgăritarul, ciuboțica cucului, frunza de fragi, căpșunile, miezul de nucă, păstăile, spicul grâului, al orzului, crenguțe, urmează cele **scheomorfe** grebla, lopata, hârlețul, sapa, secera, roata carului, roata morii, degetele, scara, butoiășul sau fedeleșul, țăpoiul, vârtelnița, furca de tors, fierul plugului, cârja ciobanului, desagii și brâul popii, calea sau cărarea rătăcită, inelul și fluierul ciobanului, crucea Paștelui, crucea românească, crucea rusească sau crucea moldovenească, steaua numită uneori și steaua ciobanului sau floarea străchînii, mănăstirea și multe alte modele pe care țărânul român le așternea pe suprafața oului „scriind” astfel nenumărate povești.

Motivele geometrice sunt cele mai vechi și mai răspândite. În privința motivelor scrise, motivul tipic al oului împistrit este cel geometric, în diferite forme. Rareori îmbinat cu motivul floral, acest geometrism arhaic care este de fapt

un mod de expresie plastică. Unele motive reprezintă forme din lumea înconjurătoare, simboluri abstracte și elemente astrale iar în ornamentarea geometrică se folosesc ca elemente, liniile drepte, curbe și frânțe sau în combinații de linii cu puncte. Liniile folosite îmbracă diverse aspecte cu anumite semnificații:

- Linia verticală și cea orizontală, traiectul vertical simbolizează, forța activă și o elevație spirituală sau materială; linia verticală reprezintă viața, cea orizontală, moartea.

- Linia dreaptă, utilizată ca linie de separare sau unificare, simbolizează, destinul

- Linia dublă, dreaptă, panglică centrală, drum, un ornament primitiv universal, simbolizând eternitatea. Aceste linii sunt folosite ca linii de separație între diverse planuri.

- Linia formând o suită de dreptunghiuri reprezintă gândirea, cunoașterea.

- Linia în semicercuri simbolizează protecția.

- Linia frântă orizontală în dinți de fierăstrău, cu alternanța direcțiilor în sus și în jos, semnifică binele și răul, coexistența lor în timp. Linia frântă verticală simbolizează dominația.

- Linia ușor ondulată reprezintă apa, purificarea.

- Meandru este o linie sinuoasă, fără sfârșit. Meandru cu volute și spirale este caracteristic ceramicii din neolitic. Grecii și romanii l-au folosit mereu în decorarea ceramicii. El reprezintă șarpele și simbolizează nemurirea, eternitatea. Spirala care pleacă dintr-un punct, pentru a se desfășura la infinit simbolizează timpul, eternitatea.

- Voluta, spirală dublă, regăsită și pe ceramica veche, simbolizează legătura dintre viață și moarte.

În afară de linii se folosesc în ornamentarea geometrică și diverse combinații de linii formând simboluri:

- Motivul în „X” un simbol foarte vechi reprezintă unirea, prietenia.

- Plasa sau rețeaua, simbol ce reprezintă separarea binelui de rău.

- Plasa oblică într-un triunghi simbolizează sentimentele omenești.

- Pătratul reprezintă semnul grafic al inteligenței.

- Pătratul cu rețea semnifică înțelepciunea.

- Triunghiul simplu sau cu franjuri simbolizează stăpânirea asupra sentimentelor.

- Rombul reprezintă înțelepciunea.

- Punctele și „picățelele” sunt semne primitive străvechi, bogăția, fericirea, de asemenea stelele, semințe, a1binele.

Dintre motivele individuale remarcăm: Cercul, foarte răspândit în ornamentică, simbolizează diverse elemente ca soarele, universul, infinitul, aspectul ciclic al naturii. În afară de forma simplă a cercului, mai întâlnim forme de cerc cu punct interior, două cercuri concentrice și cercul împărțit în două sau patru prin linii verticale și orizontale.

Crucea, venerată ca fetiș în comuna primitivă a devenit semn distinctiv al creștinătății brațele sale semnificând, în același timp, și cele patru puncte cardinale sau cele patru anotimpuri.

Despre simbolistica culorilor de pe ouăle încondeiate se poate susține că:

- Roșu este simbol al sângelui, soarelui, focului, dragostei și bucuriei de viață.

- Galben – lumină, tinerețe, fericire, recoltă, ospitalitate.

- Verde – reînnoirea naturii, prosperitate, rodnicie, speranță.

- Albastru – cer, sănătate, vitalitate.

- Violet – stăpânire de sine, răbdare, încrederea în dreptate.

Chiar dacă sunt non culori în credința populară ele fac parte totuși din culori.

- Albul – inocență, puritate.

- Negru – absolutism, statornicie, eternitate.

Tradiția populară povestește că ouăle roșii sfințite la Biserica Creștină sunt un antidot redutabil contra farmecelor și magiei negre. Vechimea obiceiului încondeierii ouălor ar putea fi doar bănuită. Există bătrâni care își amintesc că străbunii lor vorbeau de practici de fertilizare săvârșite de tinere perechi care îngropau „ouă desenate” la marginea câmpului, în noaptea de Înviere, ceea ce plasează obiceiul în vremuri precreștine. Aceeași vechime pare a fi demonstrată și de perpetuarea unui model numit „cireșică” ce este aproape identic cu „vârtelnița” întâlnită pe ceramica de tip Cucuteni sau a motivului numit „cărarea rătăcită”, modelul și cel mai greu de realizat. Ouă cu calea rătăcită mai primeau și mamele a căror copii au murit nebotezați.

Dar ouăle încondeiate se foloseau nu numai la sărbătorile Paștelui ci și în diferite alte sărbători la români cum ar fi: nunta: mirii primeau fiecare câte un ou roșu încondeiat cu motivele, coarnele berbecului care însemna spiritul de conducere în casă, berbecul întotdeauna conduce turma ca mascul dominant, apoi o inimă care înseamnă casa, și de fapt dragostea din casă și care inimă la rândul ei era plină de puncte albe ceea ce înseamnă stelele care la rândul lor reprezintă imensitatea dragostei din casa mirilor. La fiecare cruce sunt câte un număr de patru cireșele ceea ce înseamnă rodul casei și anume reușita din casă și bineînțeles neapărat copiii creștinați.

La începutul aratului plugarul primea un ou încondeiat cu fierul plugului ca să aibă plugarul un an îmbelșugat și mănos. Tot la fel și cu celelalte simboluri scheomorfe în diferitele sezoane de agricultură. Dar ouăle încondeiate nu au fost prezente doar în zilele de Paște ci se orna cu ele împreună cu nucile, alunele îmbrăcate în staniol bradul de Crăciun, bradul de nuntă dar și cel de înmormântare.

Ouăle închistrite începeau a fi „muncite” în Joia Mare. De regulă, ele nu se mâncau. După ce erau sfințite în noaptea de Înviere, erau dăruite rudelor și celor dragi și erau păstrate în apropierea icoanelor până la Paștele următor sau dăruite ulterior în funcție de necesități. Ouăle încondeiate sunt apreciate și nu numai în zi de Paști, ci mereu pentru că în acest mod, noi, ca popor putem duce mai departe tradiția noastră veche de secole. Încondeiatul ouălor a păstrat un loc special în sufletul poporului român. La o primă vedere se poate afirma că oul încondeiat aparține trecutului, însă meșterii populari reușesc să mențină vie această tehnică arhaică în sufletul și credința noastră, într-un timp al modernității, apreciată în diferite regiuni din România și foarte căutată în orașele mari ale țării dar și peste hotare.

Urez pe această cale tuturor cititorilor o sărbătoare pascală luminată!”

Istoria Bârladului

(urmare din numărul trecut)

Gheorghe CLAPA

Privilegiu și proprietate domnească

Problema vechilor așezări urbane este cea mai controversată și istoricii încă nu sunt de acord, atât asupra înființării orașelor, cât și asupra proprietății.

Documentele arată că vechea așezare a orașului Bârlad era formată din vatra târgului, care cuprindea locuințele târgoveților, orașul propriu-zis și moșia târgului.

Înființarea orașului Bârlad este constatată documentar din anul 1174, semnalată de cronicile rusești, iar hotarul este „cel din vechime”, adică înainte de întemeierea statului. Cum a luat ființă orașul, părerile sunt diferite.

Pentru lămurirea problemei, să vedem ce spun documentele.

Hrisovul lui Ștefan cel mare, din ianuarie 1495, arată:

„Facem cunoscut... ca acești adevărați șoltuzi și pârgari și toți târgoveții noștri din târgul Bârladului, așijderea și toți oamenii săraci din toate satele ce se țin de acel târg și sunt așezați pe hotarul lui, au venit înaintea noastră... și ne-au rugat pe noi să le cercetăm hotarul lor cer vechiu, care din veacuri s-a ținut de acel târg al Bârladului. Deci noi le-am cercetat lor și le-am însemnat pe unde au fost (cât) s-a ținut (de ei) din vechime”.

„Acesta este întreg hotarul târgului Bârladului și al tuturor satelor și seliștelor ce sunt sub ascultarea târgului Bârladului.”

„Și le-am întărit obiceiul lor cel vechiu, ca nici unul din oamenii ce trăiesc în Bârlad să nu plătească vama cea mică acolo la Bârlad, de la nici o marfă, afară de cei ce vor căra pește (vezi anexa IV).

Documentul este destul de explicit și se constată:

1 – Târgul era locuit de târgoveți, iar oamenii săraci erau locuitorii satelor (a nu se confunda cu documentul din 15 octombrie 1491 al târgului Vaslui, care specifică: „pre toți oamenii cei săraci din târgul Vasluiului”). A se vedea și documentele din 1816 august 30, 1817 octombrie 30, 1826 ianuarie 20.

2 – Vorbirea „să le cercetăm hotarul lor cel vechi, care din veacuri s-a ținut de acel târg” arată că așezarea și ființarea târgului a fost anterioară întemeierii domniei și avea hotare statornice.

Urcele de la Alexandru cel Bun și până la Ștefan cel Mare, ca regulă, conțin numai întăriri de proprietăți; confirmă hotarele „pe unde au umblat din veci” și pe care le-au stăpânit (cu unele excepții). De la Ștefan cel Mare urcelele conțin danii și întăriri de posesie.

În cronică vornicului **Grigore Ureche** găsim prima mențiune despre geneza așezărilor urbane. Concepția sa, cu privire la înființarea orașelor și-o exprimă astfel: „s-au descălecat orașe pren țară, tot pre locuri bune și le-au ales sate și le-au făcut ocoale pren pregiur”. Din acest pasaj, reiese faptul că înființarea orașelor este o creație voievodală, iar în jurul lor s-a constituit ocoale. Informația lui Ureche, că formarea orașelor și a satelor se datorește inițiativei domnești – a lui luga Voievod – nu corespunde adevărului: este peste puțină ca luga în interval de câteva luni de domnie (după august 1399 – înainte de 11 februarie 1400) să aibă posibilitatea și timpul necesar de a le înființa.

Dimitrie Cantemir în „Descrierea Moldovei” declară: „Că toată Moldova de odinioară, de când a fost descălecată de Dragoș, a fost patrimoniul unui singur domn și anele țării și

diplomele vechilor domni arată destul și prea destul”, și „Pentru susținerea curții lor ei rezervară târgurile și cetățile toate ale Moldovei cu 20 de sate împrejur, salinele, vămile, dijmele”.

Tratatul de alianță dintre Moldova și Rusia din 13 aprilie 1711, încheiat la Luțk, între Dimitrie Cantemir și Petru cel Mare, la art. 8 specifică: „Toate orașele Moldovei vor rămâne proprietatea domnului, ca avere proprie”.

Răspunsul Divanului Moldovei, către generalul Entzinberg de la 1782 februarie 19, spune: „Tot locul țării Moldovei, dintr-un început loc domnesc a fost, și la locurile unde s-au socotit, ca să fie târguri, le-au numit și le-au făcut târguri cu loc împrejur îndestul spre îndestularea orașenilor”.

Anafora Obșteștei Adunări a Moldovei, din 1817, pentru felul proprietății în Moldova din vechime, zice: „locurile târgurilor au fost domnești”.

Să vedem ce spun istoricii.

George Popovici, interpretând textul din cronică lui Ureche, susține că ocoalele iugaene (luga) sunt forme de organizare teritorială în care se cuprinde mai multe sate. Târgul era încins de un brâu de sate ce constituiau un arondisment, numit în documente „ocol”. Ocolul era ascultător de târg, care era centrul administrativ.

Remarcăm faptul că **Alexandru Xenopol** a omis geneza ocoalelor și consideră pe domn ca stăpânul întregii țări ocupate și imitând pe regi (împrumut de la unguri) a început să dăruiască părți din teritoriu. „În vremuri vechi, autoritatea capului statului se confunda cu dreptul de proprietate asupra țării stăpânite, Domnul se privea ca proprietarul țării sale: drept de suveranitate și de proprietate superioară domnească asupra țării”. Totuși, Xenopol face o distincție asupra însușirii terenului, spunând că pe unii îi lasă în proprietatea lor și le recunoaște dreptul lor cel vechi, mai ales că avea nevoie de brațul lor spre a respinge atacurile dușmanilor; exemplu, răzeșii din Vrancea.

Despre vechile proprietăți ale pământului, **Radu Rosetti** (într-un studiu amplu) remarcă faptul că înainte de întemeierea Statului existau așezări sătești cu hotare statornice și orașe cu ocoale împrejur. Satele erau conduse de juzii (cneji) existenți înainte de întemeiere, după cum dovedesc vechile documente, când se face mențiunea „unde au fost cneaz cutare”. La început erau deosebite numai locurile din vatra satului cu grădinile și vilele care erau posesiuni personale, pe când fânețele, câmpul și pădurea – cea mai mare parte a hotarului – erau stăpânite de comunitate în devălmășie până la venirea domnilor. Pământul neocupat era socotit ca un bun obștesc și putea fi folosit de oricine. Satele erau ocărnuite de cnezi socotiți ca niște căpetenii, care îi judecau și primeau anumite dări pentru judecie; acești mai foloseau apele, făcând mori și iazuri. Locuitorii nu plăteau pentru folosința pământului – dar de la Dumnezeu – pentru că nu aveau cui să plătească. Pe timpul năvălirii barbarilor, români, pentru a-și păstra viața, avutul și așezările, au fost nevoiți a plăti un tribut anual cuceritorilor și să le lase o parte din pășunile lor de la șes. Cnezii devin mijlocitori între căpetenia năvălitorilor și săteni, obținând în schimb drepturi mai mari și scutiri pentru ei. Ulterior, la întemeierea domniei cnezii primesc de la Domn întărirea tacită a judeciilor care cu timpul se dă în scris: devine un drept scris, pe când al săteanului rămâne nescris; uzurparea proprietății pământului de cnezi.

Ioan C. Filitti nu se preocupă de geneza proprietății solului. El afirmă că teritoriile cucerite, pustii sau populate,

au fost confiscate în cea mai mare parte în folosul domniei, devenind pământuri sau sate domnești, de care domnia a dispus în urmă de hotarele lor și de locuitorii de pe ele. La început stăpânirea asupra hotarelor satelor ar fi fost colectivă: obștiile sătești se foloseau de ele după obiceiul strămoșesc.

Într-un studiu mai amplu, problema genezei și proprietății orașelor este analizată de **P. P. Panaitescu**, care arată că vechile așezări urbane „erau centre în care locuiau negustori și unii meseriași, cu o organizație deosebită de a satelor” însă nu era o deosebire mare față de sate, fiindcă orășenii se ocupau și ei cu agricultura pe terenul ocolului în care se cuprindea și sate. Orașul vechi (un sat mare) apare „ca o mică organizație cuprinzând un centru urban (târgul propriu-zis) înconjurat de moșii și sate cu o conducere unică, deosebită de a județului și a ținutului” și se „ocârmuia deosebit prin autoritatea orășenească”. Țăranii din satele de pe ocolul târgului erau considerați ca **șerbii** orășenilor, deși unii erau și răzeși.

Panaitescu în evoluția orașului vechi, considerat în primul rând ca o moșie, distinge trei faze. În prima fază socotește orașul și ocolul ca proprietate domnească, bazat pe următoarele considerente:

- Documentele spun „satele domniei mele” ascultătoare, atârânătoare de curtea domniei.

- Tratatul de la Luțk dintre Petru cel Mare și Dimitrie Cantemir în care se arată că „toate orașele Moldovei” sunt proprietatea Domnului.

- Actele voievodului de cumpărare de sate de la particulari, vorbesc „le alipește de hotarul târgului domniei mele Bârlad (și Vaslui)”.

În ce privește afirmația de cumpărare de sate și alipirea de hotar trebuie să facem observația că nu este aplicabilă pentru Bârlad, fiind în contradicție cu documentele. Pentru Vaslui este valabilă, deoarece documentul arată: „să fie domniei mele uric cu tot venitul și fiilor domniei mele și nepoților, strănepoților și la tot neamul domniei mele, nestrămutat nici odinioară în veci” (doc. 1491 octombrie 15). Pentru Bârlad documentul spune: „domnia mea am dat și acea seliște ca să se ție de târgul nostru al Bârladului” (doc. 1495 ianuarie). Vorbirea aceasta trebuie înțeleasă că seliștea face parte din ocol și aparține din punct de vedere administrativ de târg prin reprezentantul Domnului: nu se alipește de moșia și vatra târgului, administrată de târgoveți.

În faza a doua, ca urmare a scăderii veniturilor domniei, Domnul se vede nevoit a recurge la rezerva sa și procedează la diferite danii de sate, către mânăstiri și boieri, din hotarul ocoalelor.

În faza a treia, domniile fanariote dăruiește sau vinde chiar vatra orașelor, „o perioadă de desfacere totală a averii statului”. În această epocă încep protestele și judecățile târgoveților, cu afirmarea că târgul și moșia lor sunt proprietate colectivă a locuitorilor și domnul nu are putere să vândă sau să doneze târgul sau moșia sa; Domnul are drept numai la impozite.

Administrația orașelor „era întemeiată pe o dublă autoritate, o îngemănare a două drepturi; deoparte autonomia orășenească, de alta apărarea drepturilor proprietarului domnul”. „Comunitatea orășenească era autonomă, adică se administra singură, avea drept de judecată proprie, venituri proprii și-și alegea singură cărmuitorii. Domnul în schimb, ca proprietar, își avea funcționarii lui care îi ridicau veniturile, curtea și scaunul de judecată proprie în oraș. Raporturile cu somnia și drepturile comunității erau fixate într-un privilegiu”.

Autoritatea comunei se exercita prin șoltuz (primar) și cei 12 pângari; ei „administrau orașul, încasau veniturile și hotărâu cheltuielile, aveau drept de judecată asupra orășenilor, hotărâu distribuția dreptului de muncă în țarina orașului, făceau anchete și hotărânicii”; se îngrijeau de poliția orașului, purtau corespondență cu orașele comerciale și țineau catastiful târgului. Autorul arată că în evul mediu, libertățile orășenești se dădeau pe baza unui privilegiu, în care se fixa drepturile și

îndatoririle comunității față de domnie; pentru Bârlad și Vaslui sunt documentele date de Ștefan cel Mare. Pe lângă aceste privilegii scrise, mai era și baza privilegiului, orașul avea drept să ție târg săptămânal și periodic, drept de vamă, drept de administrație și judecată, iar hotarnica îi îngăduia să folosească moșia domnească („dreptul de Magdeburg nu făcea parte din privilegiile orașelor noastre” p.188).

Privitor la originea orașelor, Panaitescu emite ipoteza că înainte de întemeiere existau „mici organizații de triburi așezate în văile râurilor cu câte o căpetenie numită voievod sau cneaz” care își aveau curtea lor militară și „în jurul unor asemenea mici centre fiscale, militare și administrative, care erau curțile voievozilor și cnezilor dinainte de întemeiere, s-au strâns negustorii veniți în special dintre sașii ardeleni”. În favoarea ipotezei sale, autorul aduce în sprijin toponimia, arătând că o serie de orașe își iau numele după râurile ce le străbat (exemplu Bârlad și Vaslui).

Un alt studiu asupra problemei, datorat lui **Aurel V. Sava**, arată cum erau socotite satele; prima variantă „sat ascultător” sau „sat care ține” de ocolul târgului; a doua formulă „sate ascultătoare de oraș sau târg” (nu se face pomenire de ocol) și a treia formulă se referă numai la ocol, la satele „ascultătoare de ocol”. După părerea autorului, „existența ocolului nu a fost condiționată sau subordonată existenței unui târg sau cetăți. În concluzie arată că existența unui „*dominium eminens*” este un drept inerent puterii regale, o caracteristică a satelor feudale; implicit și în Moldova. În consecință teritoriul statului a constituit proprietatea Domnului și „în plină feudalitate, raporturile de dijmă constituiesc o caracteristică fundamentală comună satului domnesc”. Și a doua concluzie: „ocolul este totalitatea moșiilor sau satelor domnești, grupate în jurul unei curți domnești, oriunde s-ar afla o asemenea curte domnească, în târg, în cetate sau într-un sat oarecare”. Autorul socotește eronată afirmația lui P. P. Panaitescu, că țăranii sînt șerbii orășenilor și se întrebă cum se împacă dreptul de proprietate al domniei asupra târgului și a satelor domnești din ocol, cu dreptul de stăpânire în codevălmășie al târgoveților. Țăranii din satele de pe ocol n-au fost nici liberi și nici șerbii târgoveților; aveau însă dreptul asupra pământului, de a-l munci și de a-l folosi, iar Domnul era proprietarul satelor din ocol. Ocoalele erau create în vederea dezvoltării economice a târgurilor; nevoii de produse locale pentru alimentarea pieței și a traficului comercial, care mărea veniturile vămii domnești. Când importanța economică a târgurilor scade, satele din ocol nu mai sunt necesare și Domnul începe a face donații de sate din ocol. Dacă sătenii ar fi fost șerbii târgoveților, autorul se întrebă „cum s-ar fi putut concepe daniile domnești de sate din ocol, fără consimțământul prealabil al târgoveților?”. Teoria este incompatibilă; administrarea era făcută de vornic.

N. Grigoraș afirmă că centrele urbane s-au întemeiat și dezvoltat datorită faptului că a existat o numeroasă populație organizată în formații statale. Mai întâi a fost chezatul sau voievodatul de pe valea unei ape și ulterior domnia a înglobat mai multe voievodate. Orașele au la bază târgurile create de o populație românească și existența orașelor este anterioară întemeierii statului Moldovei. Obștea a avut în folosință un teren numit hotar înainte de întemeierea statului „Hotarul lor cel vechi”, „din veac”. Pe lângă terenurile comunității orășenești, existau și alte întinderi de pământ proprietatea Domnului „hotare domnești” deosebite de hotarele orășenești.

Studiul lui **Alexandru I. Gonța** privește „despre orașul moldovenesc din secolul al XV-lea, locuitorii și starea socială”, fără să analizeze geneza și evoluția orașului și a hotarului. După părerea sa „diferențierea de sate și dezvoltarea orașelor s-a făcut în cadrul procesului de separare a meșteșugurilor de agricultură, de dezvoltare a relațiilor marfă-bani și a schimbului (Engel)”. Pentru a combate părerile emise de alți scriitori, autorul spune că trebuie știut:

1. Cui aparține proprietatea târgului în drept și în fapt.
2. Care este starea socială a populației de bază a orașului: meșteșugarii și negustorii.
3. La ce fel de privilegii se referă actele emise de cancelaria domnească unor târguri, cum sunt Vasluiul și Bârladul.
4. Dacă existența unor obligații ca dările și prestările în munci, pe lângă vamă – percepute de fiscul domnesc după „obiceiul pământului”, ne permit să-i considerăm pe orășeni comunitate autonomă, organizată și privilegiată după dreptul de Magdeburg.

Și problemele le explică:

a) Teritoriul pe care este așezat orașul domnesc este un drept de proprietate al domniei, bazat pe informațiile documentare din secolul al XV-lea;

- În virtutea dreptului *dominium eminens*, domnii au dăruit diferite venituri (cântar, vamă, mori, coloade din dările agricole) cui au voit ei; vama târgului Bârlad este dată mănăstirii Bistrița. Domnii dăruiesc bucăți de pământ din hotarul târgurilor și chiar orașe cu tot cu locuitori, cui au voit ei; din actele emise de domnie nu rezultă că locul pe care este așezat târgul aparține comunității urbane.

b) Starea socială a orășenilor este de „oameni săraci” denumire sub care apar în documentele secolului al XV-lea, fiindcă se ocupau cu agricultura; populația fiind supusă jurisdicției vornicului, nu poate să se bucure de altă situație socială, decât de „oameni săraci” și nu poate fi proprietară de titluri.

c) În general domnii au acordat imunități totale (fiscale, judiciare, comerciale) sau parțiale numai mănăstirilor. Cu privire la orașe, documentele nu arată că locuitorii târgului ar fi beneficiat în masă de vreo scutire, în sensul scutiților acordate mănăstirilor. Există doar o scutire de vamă (cazul pentru locuitorii din Bârlad și Vaslui), numai atunci când țărani și meșteșugarii, locuitori ai târgului, își vor vinde produsele lor proprii pe propriile lor piețe, nu și atunci când vor căuta să facă negoț cu astfel de marfă. Este vorba deci numai de o minimă scutire de vamă, un obicei vechi de care se bucurau „toți locuitorii țării, atunci când își vindeau produsele lor la locul de producție, fie că erau din orașe, fie că erau din sate”.

d) Obligațiile orășenilor constau din plata dărilor permanente (pe locuințe, măcelării, stupi, pe produsele agricole și meșteșugărești), a prestațiilor în muncă, slujbele față de domnie, vămile și gloabele. Deci nu sunt scutiți de dări și obligații, **târgoveții fiind socotiți oameni săraci**, fără privilegii.

Remarca făcută de Al. Goțța, cu privire la organizarea orașelor după dreptul Magdeburg atribuită lui P. P. Panaitescu este gratuită; Panaitescu n-a afirmat acest lucru; el a arătat că dreptul de Magdeburg este un drept scris, pe când la noi se judecă după obiceiul pământului și deci nu se poate vorbi de oraș cu drept de Magdeburg (afirmația este a lui N. Iorga).

În legătură cu hotarul și vatra târgurilor în secolele XV-XVIII I. **Toderașcu** afirmă că orașul medieval este rezultatul procesului de separare a meșteșugurilor de agricultură, apariției schimbului și formarea unei piețe. Din cauza dominației pecenegilor, cumanilor și tătarilor, în țările noastre nu s-au putut dezvolta și separa meșteșugurile, iar „locuitorii au fost puși în situația de a se ocupa cu agricultura, viticultura, grădinaritul și creșterea albinelor, pentru a-și asigura existența”. După întemeierea statului, domnul considerându-se stăpânul întregului teritoriu al țării (bazat pe tratatul de alianță din 1711), a recunoscut obștii târgului dreptul de folosință asupra teritoriului din hotar și dreptul de proprietate asupra terenului din vatra târgului pe care aveau construcții (case, pivnițe, dughene). Loturile de cultură se redistribuiau anual după numărul membrilor de familie (citează pe călătorul italian Niccolo Barsi). Deosebit de aceasta, târgoveții mai dețineau sub formă embatară viile și livezile, care puteau să

fie vândute sau transmise, atâta timp cât existau plantațiile. Asupra locurilor de casă din vatra târgului locuitorii își puteau exercita dreptul de proprietate, puteau să le vândă, moșteni etc., numai dacă aveau sau au avut pe ele diferite construcții (fiind loc domnesc). Pentru locurile din vatra târgului date în proprietatea târgoveților, domnul nu acorda urice; se treceau în catastiful orașului. Târgoveții și sătenii pentru terenurile folosite din hotarul târgului plăteau dijmă domniei.

C. C. Giurescu, vorbind despre începuturile orașelor în țările române, se mărginește strict numai la documente și nu emite vreo ipoteză nedovedită documentar. Socotind după izvoarele scrise, constată că târgurile sunt vechi, majoritatea din ele fiind anterioare anului 1359 – anul întemeierii statului moldovenesc – iar existența ocoalelor ca instituții vechi este adevărată prin documentul din anul 1435. Populația târgurilor era formată dintr-un procent însemnat de meșteșugari, care împreună cu negustorii formau populația majoritară a târgului. Pe plan economic, târgul ca producător de bunuri pe de o parte, și marfa de import pe de altă parte, atrăgea un însemnat număr de negustori. Dată fiind importanța economică a târgurilor, ca producători de venituri însemnate – vămile – a determinat domnia ca în momentul constituirii statului, să le declare proprietate domnească. „Trecerea în patrimoniul domniei era în interesul târgurilor; ele erau bine apărate și aveau asigurată liniștea atât de necesară negoțului”, așadar interesele târgoveților au coincis cu ale domniei. Pământul pe care erau așezate târgurile era proprietatea domniei, iar orășenii erau uzufructuari, și în această situație datorau domnului anumite dări și prestări de servicii; aveau și un rol militar. Domnii știind că pământul târgurilor este proprietatea lor, au început să doneze din acest pământ.

Afirmația că târgoveții bârlădeni, prin actul de la 1816 mai 10, și-au cumpărat cu bani libertatea lor, nu este reală; ei n-au plătit anumite dări (bezmen, imaș) chiar când li s-a impus de noii proprietari; s-au judecat și au câștigat drepturile lor; câteodată au pus stăpânire pe terenul revindecat.

Henri H. Stahl reia analiza primelor formațiuni statale, arătând că țara fiind sub dominația stăpânirii tătare, a exploatat primitivele sate devălmașe. În cadrul acestui stadiu s-a produs descompunerea comunităților gentilece, și „presupune formarea prealabilă a unor puncte de convergență locală” în care se concentrează aparatul de constrângere al feudalului.

„Cu alte cuvinte, pentru ca disoluția comunelor primitive să dea naștere feudalismului, este necesar să se producă mai întâi o diferențiere între diversele comunități sătești, una dintre ele, în cadrul unei confederații, trebuind să capete rolul de „centrală”. În jurul unor asemenea centre, „se dezvoltă un hinterland de sate căzute în aservire”. Deci viața feudală cuprinde un hinterland aservit, iar în ora se adaugă meșteșugarii și negustorimea. Acest centru, la început domina hinterlandul lor imediat și controlează masa satelor rămase libere, pentru care le pretinde plata unui cens, predarea unor plusproduse și unele corvezi, fără a prelua hotarele satelor. Dezvoltându-se feudalismul, marea masă a satelor intră în patrimoniul clasei feudale, fostele hinterlanduri urbane dispar, se întărește statul care ia în primire întreaga suprafață a țării. O variantă este a satelor devălmașe „exploatate de o armată cuceritoare străină, prin intermediul unei aristocrații tribale autohtone”.

Orașele în epoca întemeierii statului, erau „centralele unei exploatare de clasă, exercitată de către feudali, autohtoni substituți nomazilor”. Domnia preia la început ocoalele din jurul orașelor și apoi mai târziu creează ținuturile și ulterior domnia, printr-un aparat funcționăresc are puterea de a prelua administrativ întreaga țară. Orașul cuprinzând diferite categorii de populații, nu putea îndeplini nevoile de hrană și de aci necesitatea aservirii unui hinterland de sate, în afară de trupul de moșie strict indispensabil agricultorilor târgoveți.

- Va urma -

UNIREA

- urmare din pagina 1 -

Proclamarea independenței a fost subînțeleasă de toată lumea drept un pas către unire. Este semnificativă o relatare anecdotică: primarul Chișinăului, Schmidt, nefiind în localitate în momentul proclamării independenței, a crezut, pe bună dreptate, că la Chișinău s-a proclamat Unirea cu România. Independența formațiunii statale românești era extrem de fragilă, de aceea a fost necesară intervenția armatei române, chemată în două rânduri, prin delegații trimise la Iași, pentru a-i sprijini pe moldovenii atacați, mereu, de bandele bolșevice cu pretenții politice. Ordinele transmise de generalii Prezan și Broșteanu dezvăluie, cu claritate, dorința militarilor români de a transpune Basarabia în zona linștii depline. Dacă în cea mai mare parte a teritoriului, inclusiv la Chișinău, românii au fost primiți cu cea mai mare bunăvoință, în sud, mai ales în localitățile cu populație amestecată etnic, au existat conflicte. De exemplu, la Tighina (Bender), Cetatea Albă, Ismail. Dar, din fericire, aceste conflicte nu au degenerat în mari confruntări militare, minoritarii nereușind să se impună față de populația majoritară românească. Pericolul era, în mare măsură, extern. Rusia nu putea concepe pierderea autorității asupra Basarabiei, iar Ucraina încerca să devină protectora Moldovei într-o fază, apoi să anexeze întreg teritoriul. Prezența armatei române a descurajat, însă, orice tendință anexionistă, dar, pe de altă parte, pe plan extern, rușii nu renunță la pretențiile lor teritoriale. De aici s-a ajuns până la o stare de război între Rusia și România, Lenin atacând Basarabia sub pretextul dezarmării trupelor rusești. Ambasadorul român Constantin Diamandi (de la Gura Idrici – Roșiești, jud. Vaslui) a fost arestat în mai multe rânduri, pe când Lenin trimitea, mereu, noi trupe pe graniță pentru a intimida autoritățile române. Ideea Unirii căpăta, însă, o susținere tot mai mare. În mai multe localități este pusă în prim plan Unirea cu România. Iată câteva exemple: La Odessa, în decembrie 1917, după o relatare a unei martore oculare, la adunările cetățenești ale moldovenilor de acolo predomina ideea Unirii cu România, care s-a concretizat într-un manifest semnat între mai multe personalități locale. La 3 martie 1918, la Bălți, are loc o adunare a autorităților locale, în care se spune: „...știind prea bine că acum 106 ani am fost furați cu de-a sila de la sânul dulce al mamei noastre scumpe, cu care am făcut un trup și un suflet”. În continuare se afirmă. În numele ținutului Bălți, „să ne unim, din nou, cu scumpa noastră țară-mamă România”. Iar mai departe: „Această hotărâre sfântă a noastră rugăm să fie trimisă fără întârziere Sfatului Țării din Chișinău pentru ca acesta, ascultând glasul nostru, să hotărască în grabă în numele întregii țări: Sfânta Mântuire, mult dorită și veșnica noastră unire cu Țara noastră mamă România, în care ne punem nădejdea că, ca bună mamă, ne va garanta frăție deplină și drepturile căpătate de norod prin revoluția din 1917.” Adunarea votează, în încheiere, un apel către întreaga Basarabie, reluând ideea de unitate națională.

La 13 martie 1918, și Adunarea de la Soroca se rialiază dorinței de unire cu România, votând o hotărâre foarte asemănătoare cu cea de la Bălți. Rușii reacționează trimițând noi trupe în Basarabia, care nu vor cliinti, însă, hotărârile deja luate. O altă problemă era prezența în Ucraina a trupelor austro-ungare și germane, de unde și ideea împărțirii teritoriului Basarabiei între Germania, Rusia, Ucraina și Austro-Ungaria. Ideile unioniste sunt susținute și de publicațiile patriotice de la Chișinău („Cuvânt Românesc”, „România Nouă”, „Ardealul”,

„Sfatul Țării”). Mai mulți scriitori și-au dedicat scrisul ideii Unirii cu România. La 16 ianuarie 1918 intră în scenă Comitetul Studenților Moldoveni din Basarabia, care îndeamnă pe toți să susțină ideea Unirii, deoarece „Dumnezeul Sfânt ne-a trimis pe mama noastră adevărată, România; care ne-a pune toată rânduiala, ne-a îndrepta pe o cale adevărată, care duce tot neamul românesc în mare viitor”. La 24 ianuarie 1918, Comitetul Central al Studenților Români din Basarabia adoptă o Declarație în care se spune, printre altele: „Basarabia noastră este țară românească, întocmai ca și celelalte țări de peste Prut locuite de frații nostri. De 106 ani ea a fost ruptă de la sânul mamei noastre, Moldova, și dată pe mână străinilor, care ne-au asuprit și ne-au batjocorit cum au vrut, luându-ne orice drept la viață națională și bisericească, n-am avut limbă, n-am avut nimic din ce-i trebuie unui popor pentru ca să poată înainta. Pământurile ni s-au luat de străinii colonizați aici, drepturile avute în vechea Moldovă ne-au fost răpitate, rând pe rând, de veneticii așezați între noi”.

În continuare, studenții subliniază un alt aspect dureros: datorită influențelor și obligațiilor impuse de străini, au fost moldovenii care și-au părăsit trăsăturile naționale și au ajuns să-i urască pe români - de exemplu când i-au atacat, la 6 ianuarie 1918, pe voluntarii ardeleni. Concluzia apare în mod firesc: „Suntem fericiți că pentru ajungerea aceluiasi scop putem da mâna cu frații noștri din Transilvania, Bucovina, România, Serbia și Macedonia, adunați în jurul gazetei ‘România nouă’ și putem lucra umăr la umăr pentru așezarea unei țări a noastră, a tuturor. La lupta sfântă pe care o începem noi, acum chemăm pe toți frații noștri basarabeni: veniți, fraților, cu toții să facem o țară nouă și mare, a tuturor celor de un sânge cu noi. Nicăieri nu ne va fi mai bine ca în acea țară! Blestemat să fie cel care ne va împiedica în lupta noastră decât care nu poate fi alta mai sfântă. Să știe toți dușmanii neamului nostru, fie ei străini, fie din mijlocul nostru, că noi, tinerimea română din Basarabia, nu ne vom da îndărăt de la nici o piedică care va sta în calea îndeplinirii sfintei cauze a unirii tuturor românilor.” Declarația este un manifest mobilizator, fiind pe un ton foarte curajos, ceea ce nu ne miră din partea vechilor studenți, convingși de dreptatea cauzei lor naționale. Nu numai studenții, ci și cunoscuți scriitori și intelectuali se rialiază ideii Unirii. Sunt citați Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, Ion Pillat, Nechifor Crainic. În adunările unioniste din alte localități au semnat apeluri asemănătoare mulți ucraineni și ruși. Desigur, s-au manifestat și dușmanii Unirii, prin ziare în limba rusă din Basarabia, dar și din Moscova sau Petrograd. Agitatorii veniți din Rusia își concentrează capacitățile propagandistice în mediul rural, reușind, în câteva locuri, să împiedice activitatea patrioților români. Pericolul venea, însă, în primul rând de la militarii bolșevizați, care nu mai luptau pe front, ci se amestecau în problemele interne ale Basarabiei. Lozincile ostașilor ruși bolșevizați erau fabricate la Moscova, în cercurile conduse de Lenin și Troțki. S-a încercat și organizarea unui comitet care să coordoneze activitățile ostile Unirii. Multe din minciunile expuse în acest context au fost reluate, mai târziu, în propaganda sovietică din România, ba își scot capul, cu o oarecare sfială, și în unele documente și luări de poziții contemporane. Dacă rușii se organizau, nici românii nu au rămas pasivi. Aceștia au creat și un comitet, condus de Marghiloman, în care au fost incluși patrioții moldoveni Ion Inculeț, Pan Halippa și Daniel Ciugureanu. La 27 martie 1918 este deschisă ședința plenară

a Parlamentului Moldovei, respectiv Sfatul Țării. Unul dintre oratorii de bază a fost Constantin Stere. Frațiunea țărănească a fost reprezentată de Țiganco, acesta propunând o formă de stat federal. Deputatul federației germane a declarat că nu are mandat din partea celor pe care îi reprezintă să se exprime asupra problemei Unirii. La fel a făcut reprezentantul bulgaro-găgăuzilor, pe aceeași linie fiind, în continuare deputații ucraineni și greci. La fel ca în alte împrejurări, reprezentantul polonezilor este de acord cu cerințele naționale românești și susține ideea Unirii cu România. Contrazicându-l pe Țiganco, seful fracțiunii țărănești, mai mulți membri reprezentativi ai acesteia se declară partizani ai Unirii cu România. Rezoluția blocului moldovenesc, respectiv Unirea Basarabiei cu România, a fost votată de 86 de deputați pentru, 3 împotriva, 36 s-au abținut, 14 au fost absenți. Declarația începe astfel: „În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum 100 de ani din trupul vechii Moldove, prin puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza pricipiului ca noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama ei, România.” După acest discurs emoționant urmează mai multe puncte privitoare la statutul Basarabiei în România. După votare, Marghiloman, primul ministru al României, a fost invitat în sala de ședințe, unde a fost înștiințat de votul Adunării și a declarat, în numele regelui Ferdinand și al poporului românesc, Basarabia unită pentru veșnicie cu România, una și nedespărțită. O slujbă religioasă la catedrală, oficiată în românește de arhimandritul Gurie, o paradă militară în care trupele tinere ale Basarabiei, alături de veteranii eroi de la Jiu, Oituz și Mărășești, au făcut să fâlfâie, pe dinaintea membrilor guvernului și a deputaților, drapelele lor glorioase și, în sfârșit, un ospăț în care s-a închinat pentru regele țării, în cinstea Sfatului Țării, pentru țărâniea din întreaga Românie și pentru veșnicia Unirii au încheiat această zi istorică, vrednică a sta alături de marile sărbători ale neamului. La pregătirea și desăvârșirea marelui act a luat parte activă și Constantin Stere. Venit la Chișinău din teritoriul ocupat de germani, cu concursul autorităților germane și a guvernului Marghiloman, în ajunul ședinței istorice a Sfatului Țării, el a fost îndată primit ca deputat în Sfat, ca băștinaș al țării și ca vechi luptător basarabean.

Constantin Kirițescu își încheie relatarea despre momentul Unirii cu următoarele reflecții de suflet: „Peste trei zile, lașul, cufundat în tristețe, din cauza păcii de robire ce se impunea țării la București, își uita pentru o clipă durerea și îmbrățișa haina de sărbătoare. Membrii guvernului fostei Republici Moldovenești veneau spre a aduce la cunoștința publică a țării și a regelui Unirea Basarabiei cu România. În atmosfera sărbătorească, în care vășmântul vesel de la suprafață acoperea imperfect sufletul îndoliat al națiunii, regele saluta în reprezentanții Basarabiei o parte frumoasă a unui vis care niciodată nu se va șterge. Lacrimi de jale se amestecau cu lacrimi de bucurie. Și când, în jurul statuii lui Cuza Vodă, domnitorul celei dintâi Uniri, s-a încins hora simbolică, în care s-au prins principele moștenitor al tronului cu pricipesele și miniștrii, alături de oamenii din popor și de soldați simpli, era în simțirea tuturor gândul creștinesc că din durere se zămășlește mântuirea. Dar, în primul rând, acest moment a însemnat începutul celui mai înălțător act din istoria României, adică Unirea aproape a tuturor românilor într-un singur stat.” Kirițescu amintește de sărbătorile de la Iași, dar aceste manifestări patriotice s-au extins în întreaga Românie, inclusiv în Basarabia. La ele au participat toate păturile sociale, de la conducerea universităților și a mitropoliilor până la simplii soldați, voluntari ardeleni și numeroase asociații și

organizații. La 27 noiembrie 1918, o Declarație a Sfatului Țării menționa că datorită Unirii cu România-mamă și a Bucovinei, Ardealului, Banatului și a Ținuturilor Ungurești locuite de români în hotarele Dunării și Tisei, Sfatul Țării renunță la unele dintre condițiile din actul de Unire, deoarece drepturile democratice au devenit comune cu cele din alte provincii românești. Procesul de integrare a continuat de la an la an. Anton Moraru și Ion Negrei exprimă drept concluzie finală: „Unirea Basarabiei cu România a fost o operă a momentului istoric, realizată de toată floarea și suflarea neamului românesc. În acele grele clipe ale istoriei noastre a învins, spectaculos, ideea unirii naționale. La realizarea ei au participat fruntașii basarabeni, cohortele moldovenești, ofițerii și ostașii moldoveni, reprezentanții nobililor basarabeni, oamenii politici și de cultură din Basarabia și România, armata română. Acest act mareț a fost o picătură de rouă căzută pe buzele arse de friguri ale României însângerate.”

Dacă românii dintre Prut și Nistru și-au atins idealurile la 27 martie 1918, din păcate un moment istoric asemănător nu s-a petrecut și pentru românii de peste Nistru și de mai departe. Și peste acest râu exista o viață românească asemănătoare celei din Basarabia, se desfășura o mișcare națională, având drept centru orașul Tiraspol. Revoluția rusă din februarie a avut ecou și aici, reprezentanții autorității țariste fiind arestați. După 12 martie sunt formate soviete în mai multe localități, în primul rând în cele în care românii erau majoritari: Tiraspol, Balta, Dubăsari, Grigoriopol, Râbnița etc. De altfel, Partidul Național Moldovenesc specificase în programul său: „dobândirea drepturilor cetățenești și naționale pentru moldovenii din Basarabia și de dincolo de Nistru, adăugând apoi moldovenii de dincolo de Nistru. Să li se cheazăliască. aceleași drepturi naționale pe tărâm cultural, bisericesc, politic și economic pe care le vor avea în Basarabia locuitorii de alt neam.” La Kiev, unde erau mulți studenți originari din Trasnistria, s-a organizat o Societate Națională a Românilor din Ucraina, numită „Deșteptarea”. Reprezentanții acesteia, ca și delegații la Congresul Învățătorilor din Basarabia, au cerut guvernului provizoriu al Rusiei alipirea la Basarabia a teritoriilor locuite de moldoveni din ținuturile Herson și Odessa. Cu toată politica de destabilizare practică de ruși, dar și de ucraineni, nu s-a reușit distrugerea idealurilor moldovenilor de aici. Unul dintre patrioți se adresează redactorului șef al ziarului „Cuvânt moldovenesc”: „Domnule Halippa, am de acum 76 de ani. Ca mâine voi muri, dar tot nu mă îndur să se stingă moldovenimea. De aceea foarte vă rog și vă poftesc să nu-i uitați nici pe moldovenii de pe malul Nistrului, cel din stânga, din gubernia Hersonului. Că toate satele de pe malul Nistrului sunt moldovenești, dar preoți mai mult ruși. Și tare ne e întuneric cu așa slujire. Foarte ni-i sete de preoți moldoveni și nu-i avem, deși sunt unii moldoveni, dar tot rusește citesc. Mă rog să mă bucurați cu un răspuns la cererea mea.” Aceeași doleanță o exprimă ostașul Toma Jalbă, pe care l-am mai citat când a participat la Congresul Militarilor Moldoveni: „Și așa, fraților, din cuvintele dumneavoastră văd tot aici că v-ați hotărât să vă luați ceea ce vi se cuvine, dreptul la autonomie. Dar eu acuma vă întreb pe dumneavoastră, fraților, frații mei și neamurile mele, care suntem moldoveni dintr-un sânge, cui ne lăsați pe noi, moldovenii, cei ce suntem rupți din coasta Basarabiei și trăim pe celălalt mal al Nistrului? Noi rămânem ca soarecii în gura motanului. Frații noștri, nu ne lăsați, nu ne lepădați, nu ne uitați. Iar dacă ne veți uita, malul Nistrului îl vom săpa și vom îndrepta pe dincolo de pământul nostru, căci mai bine să-ți schimbe râul mersul, decât să rămânem noi moldovenii despărțiți unul de altul.”

Un demers emoționant, din păcate de mare actualitate și astăzi!

Intrarea trupelor române în Basarabia, ianuarie 1918, și rolul acestora în Unirea Basarabiei cu România

Marcel PROCA

„Iubiți Basarabia, dragii mei, iubiți poporul ei cu sufletul deschis adevărului și dreptății, iubiți trecutul ei bogat în monumente istorice, mai ales cele bisericesti, tradițiile și obiceiurile lui strămoșești – și nu vă veți înșela.

Lubiți-o, cunoașteți-o, înălțați-o – acesta este testamentu-mi adresat vouă...”

Alexei Mateevici

„Să știe toată lumea că noi voim unirea tuturor românilor de partea aceasta a Prutului și de cealaltă a Carpaților într-o Românie Mare, una și nedespărțită.”

(Ion Buzdugan, deputat și Secretar al Sfatului Țării)

Istoriografia¹ română acreditează, în general ideea că problema situației românilor din spațiul intracarpatic a fost întotdeauna pe prim plan în timp ce problematica românismului basarabean a fost într-un con de umbră, dacă nu de ignorare completă. Noile cercetări în domeniu² ne permit să arătăm o situație diferită, reliefată cu pregnanță într-un moment sensibil al politicii românești față de spațiul dintre Prut și Nistru, și anume cel al intervenției trupelor române în această zonă, din ianuarie 1918.

Nedispunând de forțe care să permită asigurarea ordinii și impunerea autorității, Consiliul Directorilor Generali a cerut trupe atât generalului Șcerbacev³, deja comandant doar cu numele al trupelor ruse de pe frontul românesc, cât și guvernului de la Iași. Guvernul Republicii Moldovenești a solicitat guvernului român atât în decembrie 1917 cât și la începutul lunii ianuarie 1918 trimiterea unui ajutor militar.⁴ Astfel, succesiv, au sosit la Iași trei delegații: 1) Ion Pehlivan și Vladimir Cristi; 2) Vasile Țanțu și Gheorghe Buruiiană; 3) Ion Pehlivan, Eftimie Suruceanu, Ion Buzdugan și marinarul Anatolie Gafencu, primele două fiind arestate pe drum de bolșevici dar reușind să scape. O altă solicitare, similară, a fost trimisă primului ministru Ionel I. C. Brătianu de Comitetul Moldovenesc din Kiev. În fine, alta de ajutor militar a formulat-o și D. Bogos, șeful Statului Major al armatei basarabene, care declara unui reprezentant militar român: „...noi așteptăm nu o gardă pentru paza depozitelor, ci vă așteptăm pe toți, *trebuie să fim la un loc, cum, de fapt, am și fost*”.⁵

Românii erau preocupați (din punct de vedere militar) în primul rând de menținerea unor comunicații libere în Basarabia, având în vedere că doar pe acolo erau posibile legăturile cu Occidentul, dar și siguranța depozitelor proprii armate. Decizia în vederea intervenției s-a discutat potrivit memoriilor viitorului mareșal⁶ Alexandru Averescu⁷ în zilele de 3/16-4/17 ianuarie 1918⁸.

După intrarea trupelor române în Basarabia, generalul Constantin Prezan⁹, șef al Marelui Cartier General Român, avea să emită o proclamație către „cetățenii Republicii Moldovenești”. Conținutul proclamației șefului Marelui Cartier General fusese discutat în cadrul guvernului, intrarea armatei române în Basarabia având și un anumit caracter politic. Scopul declarat al trupelor române consta în asigurarea ordinii publice, a vieții și bunurilor locuitorilor, precum și aprovizionarea armatelor române și ruse aflate pe front. Se preciza că trupele române nu veneau cu gând de cucerire sau de anulare a libertăților și drepturilor câștigate prin revoluție și că nu se vor amesteca în treburile interne: „*Vă declar sus și tare că oastea română nu dorește decât ca, prin rânduiala și liniștea ce aduce să vă dea puțința să vă statorniciți și să vă desăvârșiți autonomia și slobozenia voastră, precum veți hotărî voi singuri. Oastea română nu va obijdui pe niciun locuitor din Republica*

Moldova, oricare ar fi neamul și credința lui”¹⁰. Totodată, el declara ferm că orice ostaș român care se va amesteca în viața și problemele populației va fi sancționat exemplar. De asemenea se afirma că militarii români aveau să părăsească Basarabia după restabilirea ordinii și liniștii în regiune.

O altă proclamație avea să fie emisă de generalul Ernest Broșteanu, comandantul Diviziei 11 infanterie. Acesta insista pe prezența trupelor noastre în Basarabia cu scopul de a păzi depozitele românești, care altfel erau în pericol de a fi atacate și jefuite.¹¹ În manifest, de pildă, după ce condamnă manifestările antiromânești și pe autorii lor, se arată: „*Noi n-am venit ca să vă împiedicăm ca voi să ajungeți la drepturile voastre, pe care nimeni nu vi le poate lua, ci am venit să vă ajutăm să vă căpătați liniștea și buna rânduială la adăpostul (cu ajutorul) cărora să aveți răgaz și să vă puteți așeza și păzi, cu sprijinul ocârmuitorilor voștri, țara voastră, după cum veți crede înșivă că e mai bine pentru voi*”. În continuare, cerea basarabenilor să aibă încredere „*căci noi suntem frați de același sânge și de aceeași lege*”. Armata noastră, mai spunea el, „*are însă poruncă să împiedice hoțiile, omorurile și fărâdelegile ce vi s-ar mai face de acum înainte de către acei care nu-și iubesc țara, neamul și rânduiala*”.¹²

Ambele proclamații – și cea a lui Prezan, și cea a lui Broșteanu – au fost publicate în presă și au fost difuzate în Basarabia la 12 ianuarie 1918, utilizându-se în acest scop și aviația¹³. Reprezentanții Antantei – mai precis ai Franței – în România și Republica Democratică Moldovenească au dat asigurări oficialilor de la Chișinău, că prezența trupelor române era o măsură strict militară, pentru asigurarea frontului româno-rus și că nu avea să aibă vreo influență asupra situației politice din țară.

Consiliul Directorilor și Sfatul Țării au mulțumit pentru sprijinul primit din partea României printr-o telegramă adresată primului ministru și ministrului de externe: „Guvernul Republicii Moldovenești, luând act de simțămintele prietenești cu care România a venit în ajutorul său pentru restabilirea ordinii, trimite guvernului român mulțumirile sale frățești”¹⁴.

De asemenea Sfatul Țării a adresat Parlamentului României următoarea telegramă ce trebuia citită cu prilejul reluării ședințelor acestuia:

„Domnule Președinte,

Parlamentul tinerii Republici Moldovenești, «Sfatul Țării», salută din toată inima Parlamentul Român, care se adună astăzi din nou în vechea capitală a Moldovei în niște împrejurări atât de grele pentru viața și viitorul Poporului Român.

Sentimentele noastre prietenești și frățești față de România sunt cu atât mai vii cu cât oștile ei aflătoare astăzi în țara noastră ne-au dat un puternic ajutor pentru asigurare vieții noastre de stat nou și independent.

Din partea noastră vă dorim spor la muncă pentru a putea

asigura prin silințele D-voastră atât fericirea internă a țării și a întregului popor român așa de greu încercat, cât și interesele aliaților printre care avem onoarea a ne număra și noi”¹⁵.

I.G.Duca¹⁶, ministru în guvernul condus de Ionel I. C. Brătianu, a lăsat o importantă lucrare memorialistică – *Amintiri politice* – care trebuie să fie atent studiată pentru a înțelege ce s-a întâmplat în gândirea politică românească din timpul **Războiului de Întregire**. Mai mult decât atât, politicianul liberal a făcut anumite notații despre o chestiune peste care și istoricii, și cititorii obișnuiți nu le analizează suficient și în detaliu, și anume, care a fost scopul politic al intervenției românești la răsărit de Prut: „**Ne-am hotărât să trimitem trupele noastre spre a ocupa Basarabia și, înlăturând orice primejdie bolșevică între Prut și Nistru, să permitem celor de la Chișinău să îndeplinească și ultima formalitate: unirea solemnă a Basarabiei dezrobite cu Patria Mamă** (s. ns. M. P.). Generalul Broșteanu, unul din primii decorați cu «Mihai Viteazul» și care ne era cunoscut ca un om de tact, a fost pus în fruntea trupelor însărcinate să intre în Chișinău. Bineînțeles, ca să salvăm aparențele, am însărcinat pe Generalul Prezan să dea un manifest, prin care să arate basarabenilor că nu venim nici în cucere, nici pentru a răpi populației pământul și roadele revoluției, ci pentru a restabili ordinea și a o pune la adăpostul jafurilor de care sufereau cu toții. [...] De altfel de îndată ce soldații noștri au apărut, comuniștii bolșevici au luat-o pretutindeni la fugă și populația și-a manifestat bucuria că a scăpat de nesiguranța în care trăia. Generalul Broșteanu a intrat în Chișinău în mijlocul unui mare entuziasm, ca un adevărat salvator. Firește au mai trebuit câteva săptămâni pentru ca trupele noastre să ocupe întreg teritoriul Basarabiei și din anumite considerații politice, asupra cărora voi reveni mai târziu, au trecut două luni până când unirea să fie oficial proclamată, dar în realitate din momentul acela ea era un fapt îndeplinit și, ca atare, l-am considerat la Iași (s. ns. M. P.)”¹⁷.

Marele Cartier General Român a dat ordinul de trecere a trupelor sale în Basarabia la 7/20 ianuarie 1918¹⁸. În noaptea de 10/23 ianuarie 1918, Divizia 11 infanterie a trecut Prutul pe la Ungheni, îndreptându-se prin Călărași spre Chișinău – Tighina (Bender). Unele unități s-au deplasat pe jos, altele cu trenul, pornind din gara Socola, lângă Iași. Divizia 1 Cavalerie trecuse Prutul la 8/21 ianuarie 1918, pe la Țuțora, și se îndreptase spre nordul Basarabiei, pe direcția Bălți – Soroca. Divizia 2 Cavalerie a trecut în Basarabia pe la Leova, în direcția Tighina (Bender). La 11/23 ianuarie 1918, Divizia 13 infanterie avea să traverseze râul mai la sud, spre Cahul, înaintând de-a lungul Dunării (brațul Chilia), obiectivul țintă fiind Cetatea Albă. Inițial subordonate direct Marelui Cartier General, aceste divizii aveau să fie la scurtă vreme grupate în Corpul VI Armată¹⁹. Efectivele lor erau sub un minim obișnuit, la circa 2/3 din cele standard.

Un detașament militar românesc a intrat în Chișinău în seara zilei de 13/26 ianuarie 1918. Orașul a fost preluat fără luptă, abandonat de trupele loiale comuniștilor bolșevici, care s-au retras spre Tighina (Bender). Cea mai mare parte a Diviziei 11 infanterie a intrat în Chișinău în ziua de 14/27 ianuarie 1918. Onisifor Ghibu avea să noteze într-una din lucrările sale – *De la Basarabia Rusească la Basarabia Românească*²⁰ – că prezența oficială basarabeană ar fi fost slab reprezentată la defilarea organizată cu ocazia intrării generalului Ernest Broșteanu în Chișinău, la 14/27 ianuarie 1918. Alte surse ne indică în schimb că a asistat o numeroasă populație civilă la ceea ce s-a dorit o demonstrație despre ce reprezenta armata română și la posibilitatea stabilității pe care aceasta putea să

o ofere.²¹ Ziarul „Evenimentul” într-un articol intitulat *Intrarea oștilor românești la Chișinău* ne prezintă o descriere, de epocă, a celor întâmplătoare atunci: „Bulevardul Alexandru era înțesat de lume, un grup, de studenți și studențe basarabeni, îmbrăcat în costume naționale, au ieșit în automobile întru întâmpinarea oștirilor românești afară de oraș.

D-nii Erhan și Pântea, președintele directoratului și locțiitorul directorului de război, trimiși de către Sfatul Țării, s-au dus până la Cojușna, unde au salutat pe generalul Broșteanu, în numele Republicii Moldovenești.

La orele 7 seara, în ziua de 13 ianuarie, a răsunat goarna românească la Chișinău, iar armata formată din infanterie, cavalerie, artilerie și secții de mitraliere a trecut pe bulevardul Alexandru. În fața tipografiei românești, o grandioasă manifestație a avut loc.

După intrarea trupelor, Sfatul Țării s-a adunat în ședință. Au vorbit aici d. Inuleț președinte, care a salutat venirea oștilor române, d. Comacenco, d. Erhan, d. Cristi etc.

Defilarea

În ziua de 14 ianuarie, la orele 12 fără un sfert a sosit Generalul Broșteanu, împreună cu statul său major, între care erau și ofițerii misiunii franceze. El trece de-a lungul stradei cu pieptul plin de decorații. Unitățile l-au primit cu „să trăiți”. La Banca Generală, generalul Broșteanu, primarul orașului A. Schmidt, care a salutat oștirea României în numele orașului.

Defilarea a ținut timp de două ore.

În ședința solemnă de la 15 ianuarie, d. general Broșteanu, comandantul oștilor românești din Basarabia, a fost primit cu toată

cinstea de către Sfatul Țării”²².

În compunerea Corpului VI Armată intrau cele patru divizii care operau în Basarabia (diviziile 1 și 2 cavalerie, 11 și 13 infanterie). În plus, în cadrul Corpului funcționau Regimentul 5 călărași, flota maritimă, trupele care asigurau siguranța în Deltă, 2 escadroane de aviație și un detașament de jandarmi rurali. Până la sfârșitul lunii aprilie 1918, Corpul VI armată a condus operațiile în teritoriul destinat, care se întindea de la brațul Sfântul Gheorghe și litoralul nord pontic până în nordul Basarabiei. Rezistența grupărilor militare comuniste bolșevice a fost mai accentuată, în zonele de sud ale provinciei: Tighina, Ismail, Cetatea Albă, Vâlcov și alte localități. Către sfârșitul lunii februarie, trupele române și-au instituit controlul asupra întregului teritoriu basarabean, care a fost împărțit în patru zone operative, corespunzătoare diviziilor dislocate: Divizia 11 infanterie, cu sediul la Chișinău răspundea de centrul provinciei, Divizia 13 infanterie avea cartierul general la Bolgrad și controla zona la nordul Mării Negre, urmată, mai la nord, de Divizia 2 cavalerie, ce avea comandamentul la Cimișlia. În sfârșit, Divizia 1 cavalerie era dispusă în nordul provinciei, cartierul general fiind la Bălți.²³

Până la sfârșitul lunii martie armata română a ocupat Basarabia, costul în vieți omenești putând fi apreciat ca unul relativ redus, fapt ce demonstrează în subsidiar că rezistența diferitelor grupări militare și politice din regiune nu a fost una substanțială²⁴: trei ofițeri și 122 de soldați morți, 12 ofițeri și 300 de soldați răniți, 151 de soldați dispăruți.²⁵

Armata română în Basarabia²⁶

Propaganda bolșevică împotriva prezenței trupelor române dincolo de Prut a insistat în primul rând pe frica pierderii câștigurilor dobândite în urma schimbărilor revoluționare din Rusia, în 1917, că țărănilor li se va lua pământul, care va fi redat moșierilor, și că în general vor fi anulate libertățile. Neîn-

Generalul Ernest Broșteanu

crederea cel puțin a unei părți a populației din Basarabia față de intrarea trupelor române în regiune era bazată cu siguranță și pe propaganda bolșevică, dar este posibil să fi contat și o anumite percepere a situației țăranilor din Vechiul Regat al României, care până la reforma agrară din 1921 nu a fost mai bună față de cea a țăranilor din fosta Rusie țaristă. Populația rurală se temea că trupele române avea să-i susțină pe marii proprietari și să le redea acestora pământurile care în ultimele luni fuseseră preluate de cei care le lucrau direct. Într-adevăr, în Basarabia s-au înregistrat, la începutul prezenței trupelor

Harta României în momentul Unirii cu Basarabia

române, unele acte de sprijin din partea unor ofițeri români în favoarea unor moșieri. Însă Marele Cartier General românesc a luat decizia de a nu interveni în conflictele de proprietate dintre țăranii și moșierii basarabeni. S-au dat ordine clare ca să se asigure ordinea și să se împiedice devastările și jafurile. În privința disputelor de proprietate, anterioare intrării trupelor române, acestea urmau să fie soluționate de autoritățile locale.

Intrarea armatei române, alcătuită în marea ei parte din țăranii, care constituiau majoritatea populației Basarabiei, a generat o schimbare identitară a provinciei. În vocabularul basarabean al limbii române, mai puțin bogat cu termeni specifici românești, au pătruns o serie de cuvinte noi, mai ales prin intermediul vehiculării de cântece, versuri, proverbe și zicători. Așa cum prezența soldaților basarabeni din armata rusă pe Frontul Românesc²⁷ a contribuit la o mai bună cunoaștere culturală istorică și politică a românilor de pe ambele maluri ale Prutului, la fel și venirea ostașilor români în Basarabia a determinat un export de românism. Legăturile și înțelegerile s-au stabilit rapid, ele fiind ajutate de limba, obiceiurile și tradițiile comune. Elementele mai culte din armată au început propaganda pan-românească prin convorbiri, conferințe și prezentări. Acțiunea de popularizare a unor elemente cultură românească în rândul populației a fost sprijinită și în mod special întreținută de grupuri de profesori și învățători mobilizați, care cutreierau satele din Basarabia.

O preocupare a ofițerilor și ostașilor din Divizia 1 de cavalerie, dintre care mulți erau ardeleni și bucovineni²⁸, a reprezentat-o încercarea realizării unei anumite armonii sociale. Dar cele mai însemnate împliniri au fost cele de ordin cultural – educativ. În același registru se înscrie și combaterea propagandei bolșevice antiromânească, răspândirea grafiei latine, tipărirea gazetei „Glasul moldovenesc”, organizarea de cursuri de învățare a limbii și scrierii române la sate, participarea la

hore și șezători, organizarea de șezători literare, concursuri, seri dansante, și prezentarea de filme. Numai în Lipcani, de exemplu, în 4 luni, 72 de bărbați și femei, între 18 și 60 de ani, au învățat să scrie și să pronunțe românește. Divizia I-a adus la Bălți pe George Enescu și cu această ocazie s-a creat „Societatea de binefacere George Enescu”²⁹.

Toate acestea demonstrează că armata română a mers în Basarabia ca la ea acasă, la frații ei și a căutat să sprijine populația aflată în nevoie și lovită într-un mod major de tot ceea ce a reprezentat consecințe ale războiului.³⁰

La Chișinău și în alte orașe, măsurile luate de armata română au contribuit la restabilirea treptată a ordinii. Conducătorul Sfatului Țării, Ion Incuț, a recunoscut în mod public, „în raioanele în care sunt trupe românești, domnește liniștea... Însă în raioanele în care nu sunt trupe... domină anarhia”³¹. În acel moment chiar și cei mai neîncredători în intențiile României trebuiau să admită că supraviețuirea Republicii Democratice Moldovenești depindea de armata română.

Prezența trupelor române a încurajat elementele naționale din politica locală să-și manifeste, din ce în ce mai puternic și mai deschis, drepturile lor la viața națională. În legătura cu rolul armatei române în actul unirii Basarabiei cu Țara, Ion Incuț arăta mai târziu că „pentru noi moldovenii, pentru mișcarea noastră națională, intrarea armatei române în Chișinău a fost un element de primă importanță, decisiv. Elementele românești au câștigat mai mult curaj și mai multe speranțe pentru viitor”³².

O mărturie deosebit de interesantă privind Basarabia anulului 1918 ne-a lăsat și generalul M. C. Schina, care consemna: „Unirea Basarabiei nu s-a făcut la Chișinău. Unirea Basarabiei s-a făcut în sate de întreaga țăranime moldovenească și torentul a pornit din nord cu atâta putere și entuziasm în jos încât, chiar dacă Sfatul Țării ar mai fi întârziat, votarea ar fi fost târâtă de curentul poporului moldovenesc”³³. Admirând comportamentul țăranului din acele momente cruciale, scria că acesta „a avut cel dintâi intuiția momentului istoric al unirii. Țăranul basarabean a simțit clocotind în vinele lui sângele patriei sale”³⁴.

Sintetizând locul și rolul armatei române în Basarabia în primele luni ale anului 1918, se poate aprecia că aceasta deși nu s-a implicat direct în activitatea politică a structurilor constituite în noiembrie și decembrie 1917, prezența acesteia a stânenit în mod vizibil libertatea de acțiune a trupelor și forțelor bolșevice ostile îndeplinirii idealurilor de unitate a românilor dintre Prut și Nistru. Rolul armatei române în Basarabia a fost esențial în afirmarea dorințelor românilor basarabeni, în Unirea Basarabiei cu România, de la care au trecut, după cum putem constata, 100 de ani.³⁵

După vot, primul-ministru, Alexandru Marghiloman, venit la Chișinău, a invitat în sala de ședințe a Sfatului Țării, unde, într-o anumită atmosferă de emoție și entuziasm, a declarat: „În numele poporului român și al regelui său, M. S. Ferdinand I, iau act de hotărârea Sfatului și proclam Basarabia una și nedivizibilă. Să ne înclinăm în fața geniului rasei noastre, care a permis poporului Basarabiei să-și păstreze vie, prin veacuri, scânteia care la prima suflare a libertății a aprins inima lor și să salutăm adânc pe acești oameni (cei din conducerea Republicii Moldovenești n. ns. M. P.), care, fără preocupări egoiste, putând să rămână conducătorii unui stat, au voit mai bine să fie servitorii unei națiuni”³⁶.

După încheierea lucrărilor Sfatului Țării și adoptarea istorice rezoluții privind unirea, Regele Ferdinand I Întregitorul, care se afla la **Bârlad**, (s. ns. M. P.) fiind înștiințat telegrafic de primul-ministru³⁷ Alexandru Marghiloman³⁸ a adresat președintelui Sfatului Țării Ion Incuț și primului ministru Daniel Ciugureanu o telegramă în care se afirma că, prin acest vot istoric „Un vis frumos s-a împlinit”:

„Cu adâncă emoțiune și cu inima plină de bucurie, am primit știrea despre importantul act, ce s-a săvârșit la Chișinău. Sentimentul național ce se deșteptase atât de

puternic în timpurile din urmă în inimile Moldovenilor de dincolo de Prut a primit prin votul înălțător al Sfatului Țării, o solemnă afirmare. Un vis frumos s-a împlinit. Din suflet mulțumesc bunului Dumnezeu că mi-a dat, în zile de restriște, ca o dulce mângâiere, să văd după o sută de ani pe frații basarabeni revenind iarăși la Patria Mamă. Aduc prin osul Meu de călduroase mulțumiri Domniilor Voastre și Sfatului Țării, ale cărei patriotice sforțări au fost încoronate de succes.

În aceste momente solemne și înălțătoare pentru patrie, de aici înainte comună, Vă trimit la toți cetățenii din noua Românie de peste Prut regescul Meu saluț, încojurându-vă cu aceiași inimă și caldă iubire părintească.

FERDINAND.³⁹

Importanța Unirii Basarabiei cu România a fost subliniată, la un nivel particular, și în mentalul colectiv bărlădean⁴⁰ într-un document al Primăriei Comunei Bârlad, din 26 iulie 1918: „*Marele eveniment al alipirii iubitei noastre soră Basarabia de patria mamă, ne face să prevedem, cu mulțumire sufletească, un viitor strălucit pentru orașul nostru din toate punctele de vedere*”⁴¹.

Teza potrivit căreia unirea Basarabiei cu România s-a realizat sub presiunea armatei române, promovată cu consecvență de istoriografia sovietică, nu se susține. Modul în care a fost votată moțiunea de unire demonstrează cu claritate libertatea de opțiune a participanților, indiferent de originea etnică sau mediul politic din care proveneau. Votul Sfatului Țării privind unirea Basarabiei cu România nu a fost determinată de prezența și cu atât mai puțin de o pretinsă presiune a armatei române, trecută peste Prut.

ANEXĂ

„MARELE CARTIER GENERAL

17 ianuarie 1918

Nr. 7255

Instrucțiuni cu privire la linia de purtare a trupelor detașate în Basarabia

1. În urma unei propagande răuvoitoare, bande de răufăcători armați atacă trenurile cu provizii care trec prin Basarabia spre front, depozitele create pe liniile de comunicații ale armatelor ruso-române, cum și depozitele ce se află la producători.

Astfel fiind, alimentarea trupelor aflate pe front, cum și a populației civile sunt primejduite.

2. Pentru a pune capăt acestor neajunsuri, s-a dispus a se trimite trupe care să restabilească ordinea în zona etapelor din Basarabia și să asigure bunul mers al trenurilor care vin să aducă provizii pentru front.

3. În scopul de a se restabili linia de purtare a trupelor și pentru a se înlătura eventualele neînțelegeri între acestea și populație, se prescriu următoarele:

a) trupele române vor avea față de populația basarabească, fără distincție de naționalitate, o atitudine frățească și demnă;

b) nu este îngăduit ofițerilor și trupei a se atinge, câtuși de puțin, de persoanele sau avutul locuitorilor. Dimpotrivă, se vor arăta binevoitori față de aceștia;

c) față însă de răufăcători sau răvoitori, care pe ascuns sau pe față ar ataca prin insulte sau lovituri populația pașnică, trupa sau ofițerii – fie că aceștia s-ar găsi izolați sau în grup – se va proceda cu toată asprimea;

d) aceeași atitudine se va păstra și se vor lua aceleași măsuri și față de acei indivizi care, dintr-o pornire criminală față de buna rânduială și liniștea obștească, învrăjdesc pe unii

împotriva altora sau atâtă populația împotriva armatei;

e) pentru a pune pe fiecare în cunoștință de cauză, prevenind astfel greșelile, se va aduce la cunoștință populației, prin organele administrative locale, scopul venirii trupelor române pe teritoriul Basarabiei;

Se va arăta populației că ea poate vedea în sosirea acestor trupe chezașia siguranței vieții și avutului ei, împotriva răufăcătorilor care jefuiesc, incendiază și ucid;

f) în acest scop, în afară de paza transporturilor, trupele vor interveni, oprind jafurile și omorurile, ori de câte ori acestea se vor întâmpla în raza lor de acțiune;

g) cumpărăturile de tot felul, trebuitoare hranei trupelor, în afară de ceea ce se va primi din depozite, se vor face prin buna învoială și fără nici o presiune din partea cumpărătorului (ofițeri, grade inferioare sau soldați). Prețul cumpărăturilor se va stabili fără tocmeală. Plata se va face pe dată și numai în monedă rusească. Aceeași regulă se va observa și la cumpărăturile ce trupa sau ofițerii le-ar face individual pentru satisfacerea nevoilor proprii.

4. Prescripțiile de mai sus vor fi cu sfințenie observate de trupă și de ofițeri. Neobservarea sau încălcarea lor, atrăgând nemulțumiri în populație, vor fi pedepsite cu toată asprimea.

ȘEFUL STATULUI MAJOR GENERAL

Însărcinat cu comanda armatei române

General de corp de armată CONSTANTIN PREZAN.⁴²

Note:

- Gheorghe Zbucnea, *Despre problema basarabească în politica externă a României în anii 1912-1916*, disponibil la adresa: <http://ebooks.unibuc.ro/istorie/ideologie/15.htm>.
- Vezi și Marcel Proca, *Despre un plan de reluare a sudului Basarabiei în timpul lui Alexandru Ioan Cuza*, în *Posteritatea lui Alexandru Ioan Cuza*, (coord. Oltea Rășcanu - Gramaticu), Editura Sfera, Bârlad, 2008, pp. 194-201; idem, *Câteva considerații privind contextul politico-diplomatic al proclamării independenței României*, în „Elanul”, Anul XX, Nr. 138, Mai 2017, pp. 1, 10-13; idem, *Centenarul răpirii Basarabiei în mentalul colectiv românesc. Mărturia normalistului bărlădean Gheorghe Silion*, în „Academia Bărlădeană”, Anul XXIV, Nr. 1(70), Trimestrul 1, 2018, pp. 4-7.
- Dimitrie Grigorovici Șcerbacev. Din luna mai 1917 a exercitat comanda trupelor rusești de pe frontul din Moldova, fiind în această calitate adjuncțul comandantului Frontului româno-rus – regele Ferdinand I Întregitorul, după un scurt interimat al generalului Lecički. Vezi și Constantin Kirilșescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. II, ediție îngrijită de Mircea N. Popa și Lucia Popa, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 18; <http://vladimirrosulescu-istorie.blogspot.ro/2012/11/refacerea-si-reorganizarea-armatei.html>
- Dorin Dobrinu, *Intrarea trupelor române în Basarabia, ianuarie 1918 (II)*, <https://www.europalibera.org/a/blog-centenar-dorin-dobrinu/28924884.html>
- Marin C. Stănescu, *Armata română și unirea cu Basarabia și Bucovinei cu România (1917-1919)*, Editura Ponto, Constanța, 1999, pp. 65-66.
- Alexandru Averescu (9 martie 1859, Ismail – 3 octombrie 1938, București) urmează Seminarul Teologic din Ismail, participă voluntar la Războiul de Independență (1877-1878), absolvă Școala divizionară de la Mănăstirea Dealu (1881) și Școala Militară de la Torino (1886). În cariera sa a deținut, printre altele, funcția de comandant al Școlii Superioare de Război (1894-1896), atașat militar la Berlin (1896-1898), Șeful Secției Operații din Marele Stat Major (1899-1904), ministru de război (1907-1909), șef al Statului Major General (1911-1913), comandant al Corpului 1 Armată (1914-1916). După intrarea României în război, i s-a încredințat comanda Armatei 2 (1916-1918). Prim-ministru în perioada ianuarie-februarie 1918, martie 1920 – decembrie 1921 și martie 1927 – iunie 1927. Avansat mareșal în anul 1930. Alin Spănu, *Serviciul de Informații al României în Războiul de Întregire Națională (1916-1920)*, Editura Militară, București, 2012, nota 259, p. 95. Pentru detalii despre viața și activitatea sa în Petre Otu, *Mareșalul Alexandru Averescu, militarul, omul politic, legenda*, Editura Militară, București, 2016.

7. „3. I. [1918] Întrunire la D-I Brătianu: General H. Berthelot, Prezan, Iancovescu, Grigorescu, Văitoianu, și cu mine.
Chestiunea de discutat era dacă trebuie să trimitem sau nu trupe în Basarabia pentru a păzi depozitele de acolo și căile ferate. Pe de altă parte, este necesar ca operațiunea de ocupare a se face cu forțe suficiente, pentru ca ea să nu fie compromisă, iar pe de alta, este de avut în vedere ca după plecarea rușilor, trupele noastre vor trebui să ocupe întreg frontul de la Galați în Noua Suliță.
Am arătat că ocuparea unui asemenea front cu forțele de care dispunem, nu este ceva serios și de aceea cred că se pot duce în Basarabia oricâte trupe se va crede, căci nu schimbă nimic în ceea ce privește organizarea rezistenței noastre, care tot aceeași va fi, cu o Divizie mai mult sau mai puțin. [...]
4. I. [1918]
Invitat la dejun de Brătianu.
La Brătianu am găsit Consiliu de miniștri și am fost chemat să iau și eu parte.
Am repetat cele spuse ieri și cuvintele mele au fost foarte favorabil primite.
S-a hotărât a se trimite trupe în Basarabia, știindu-se că o rezistență serioasă nu se poate organiza.” Mareșal Alexandru Averescu, *Notițe zilnice de războiu (1916-1918)*, Editura „Cultura Națională”, București, f. a., pp. 278, 281.
8. Pătrunderea primelor trupe se înregistrează din dimineața zilei de 8 ianuarie – inclusiv Regimentul 2 Roșiori „Prunaru” din Garnizoana Bârlad. Vezi și Constantin Chiper, *Cronica militară a județului Vaslui*, Editura Pim, Iași, 2012, pp. 102-103; Oltea Rășcanu-Gramaticu (coord.), *Istoria Bârladului*, vol. II, ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Pim, Iași, 2015, p. 204.
9. Constantin Prezan, (22 ianuarie 1861 Butimanu, Ilfov – 27 august 1943 Schinetea, Vaslui), căpitan (1887), colonel (1901), general de brigadă (1907), general de divizie (1914), general de corp de armată (1917) și mareșal (1930). A absolvit Școala Militară de Infanterie și Cavalerie (1880), Școala Specială de Artilerie și Geniu (1883) și Școala de Aplicație de Artilerie și Geniu de la Fontainebleau (1886). A comandat Brigada 13 infanterie (1904), Diviziile 3 Infanterie (1910), 7 Infanterie (1911), Corpul 3 Armată (1914) și Corpul 4 Armată (1915). După intrarea României în război (15 august 1916), a comandat Armata a 4 de Nord (august – noiembrie 1916), Grupul de Armate „General Prezan” (12-20 noiembrie 1916), Marele Cartier General (decembrie 1916 – aprilie 1918) și Statul Major General (octombrie 1918 – aprilie 1920). Alin Spănu, *op. cit.*, nota 212, p. 81. Pentru mai multe date despre viața și activitatea sa, vezi și: Teofil Oroian, Gheorghe Nicolescu (coord.), *Șefii Statului Major General român (1899-2000)*, Editura Europa Nova, București, 2000, pp. 114-130; Viorica Zgutta, *Constantin Prezan Mareșal al României*, Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, 2005; Petre Otu, *Mareșalul Constantin Prezan. Vocația datoriei*, Editura Militară, București, 2008; Col. (r) Ion Giurcă, *Generalul Constantin Prezan, șef al Marelui Cartier General român*, în „Gândirea Militară Românească”, nr. 1/2011, pp. 188-202; Teodor Frunzeti (coord.), *Mareșali ai României*, Editura Rao, București, 2013; Dan Botez, *Constantin Prezan. Mareșalul datoriei*, Scrisul Românesc, Craiova, 2014.
10. Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei: Studii și documente*, București, 1929, pp. 194-195.
11. Dorin Dobrinu, *op. cit.*
12. Marin C. Stănescu, *op. cit.*, p. 72.
13. Pentru considerații generale, vezi și Valeriu Avram, *Războiul aerian deasupra României (1916-1919). Confruntarea cu aviația Puterilor Centrale, Rusiei sovietice și Ungariei comuniste*, Editura Militară, București, 2017.
14. *Guvernul Republicii Moldovenești către guvernul nostru*, în „Mișcarea”, 18 ianuarie 1918. Telegrama era semnată de președintele P. Erhan și directorul general al Afacerilor Străine, I. Pehlivan și preciza că „la aceasta s-a asociat și Sfatul Țării prin președintele său, d. Inculeț”.
15. *Sfatul Țării din Basarabia către Parlamentul nostru*, în „Mișcarea”, 19 ianuarie 1918; telegrama era semnată de președintele Sfatului, Ion Inculeț. Ziarul preciza că telegrama „va fi citită în prima ședință publică” și că deocamdată „a și fost adusă ieri la cunoștință parlamentarilor (aflați atunci) în incinta Camerei și Senatului” (*ibidem*). Ședința publică de deschidere a sesiunii ordinare a Parlamentului a fost din nou amanita, cele două Camere „nefiind în număr”; era așteptată și întoarcerea parlamentarilor refugiați în Rusia.
16. Ion G. Duca (20 decembrie 1879, București – 29 decembrie 1933, Sinaia), om politic liberal român. În 1907 se lansează în politică, fiind ales deputat pe listele Partidului Național Liberal, apoi a deținut funcții ministeriale: Ministerul Cultelor și Instrucțiunii în cele două guverne Brătianu (1914-1918), Ministerul Agriculturii și Domeniilor (1918-1919), Ministerul Afacerilor Străine (1922-1926) și Ministerul de Interne (iunie 1927 – noiembrie 1928). A fost ales președinte PNL (decembrie 1930) și a fost numit premier (noiembrie 1933), însă numai după o lună a fost asasinat de legionari pe peronul gării din Sinaia din cauza eforturilor sale de a stăvilii Mișcarea Legionară. A fost inițiatorul organizației de tineret „Cercetașii României”. De o fină inteligență, ne-a lăsat o valoroasă operă memorialistică, extrem de importantă pentru înțelegerea contextului politic al epocii la care ne referim. Pentru mai multe detalii despre viața și activitatea sa se poate consulta: Ion Mamina, Ion Bulei, *Guverne și guvernări 1866-1916*, Editura Silex, București, 1994, pp. 188-189; Nicolae C. Nicolescu, *Enciclopedia șefilor de guvern ai României (1862-2006)*, Editura Meronia, București, 2006, pp. 127-132; Al. Săndulescu, *Întoarcere în timp: memorialiști români*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2008, pp. 180-188.
17. G. I. Duca, *Amintiri politice*, vol. II, Editura Jon Dumitru-Verlag, Munchen, 1981, pp. 48-50.
18. „7 ianuarie 1918
Se primește de la Brigada 22 Mixtă următorul ordin de operații:
În conformitate cu ordinul Marelui Cartier General. Urmând ca Divizia să facă paza vieții și avutului locuitorilor români peste Prut, se prescriu următoarele:
1. Comandanții de unități și de coloane își vor hotărî marșul după cum vor crede de cuviință, ca în ziua de 8 ianuarie ora 8, 45 întreaga brigadă cu toate serviciile să se găsească adunată pe malul drept al Prutului, în dreptul podului de la târgușorul Leova;
2. În noaptea de 7-8 ianuarie reg. de infanterie 7 se va cantona în satul Mușata, batalionul de pionieri la Vetrișoia, Reg. 2 Roșiori și bateriile de artilerie la Rânceni, cartierul brigăzii la Bălțeanu;
3. Bolnavii se vor evacua în spitalul din Albești;
4. Raportul pentru seara zilei de 7 ianuarie va fi la Bălțeanu la ora 21.00.
Comandantul brigăzii 22 Mixte, colonel Meleca”. *Jurnalul de Operații al Regimentului 2 Roșiori*, p. 162. În acțiunile de luptă 18 soldați au fost uciși și 40 răniți. Până la sfârșitul anului 1918, regimentul a avut misiunea de acoperire a graniței. Oltea Rășcanu-Gramaticu (coord.), *op. cit.*
19. Trebuie precizat că, până la 24 ianuarie, cele 4 divizii aflate în Basarabia au depins direct de Marele Cartier General Român care, prin ordinul 7446, a hotărât crearea începând din 25 ianuarie/7 februarie 1918, a Corpului VI Armată, condus de generalul de divizie George Istrati, ce-l avea ca șef al statului major pe colonelul T. Dumitrescu. Acest cuplu va organiza și dirija, până în aprilie 1918, toate operațiunile militare ale armatei române din Basarabia. Chiar înainte de crearea propriu-zisă a Corpului VI Armată, Marele Cartier General, prin generalul Constantin Prezan și lt. col. Ion Antonescu – șeful Biroului 2 Operații, a emis două ordine în legătură cu componența și misiunile încredințate acestei mari unități. În primul, din 18 ianuarie 1918, se arată că ruperea relațiilor diplomatice sovieto-române reprezenta un act politic ce privea doar cele două guverne, deoarece „*între poporul rus, care nu este reprezentat, de fapt, prin guvernul uzurpator de astăzi și poporul român, nu este nici o rupere de relații. În consecință, poporul românesc nu are nici o pornire ostilă în contra poporului rus, cu care se consideră aliat și față de care dorește în mod sincer să-și păstreze angajamentele.*” În cel de-al doilea ordin, din 20 ianuarie, se relua gravitatea pagubelor produse, de bandele înarmate de dezertori ruși care cutreierau Basarabia, terorizau și asasinau populația, desființau autoritățile legale, întrerupeau circulația regulate pe căile ferate, ceea ce compromitea aprovizionarea trupelor române. În continuare, se arată că „*Orice trupă sau coloană rusă care se găsește în Basarabia în afara zonelor arătate pe hartă trebuie să fie trimisă în zona destinată comandamentului respective sau peste Nistru, în cazul în când nu face parte din nici unul din comandamentele indicate pe hartă.*” În fine, se stabileau Corpului VI Armată următoarele misiuni: să respingă peste Nistru trupele bolșevice; să asigure ordinea și o

- regulată circulația a trenurilor; să se asigure formarea depozitelor necesare armatei române; să se facă ordine în toată Basarabia, punându-se la adăpost avutul locuitorilor; rușii să fie trecuți Nistrul, iar basarabienii din armata rusă să fie trimiși acasă. Toate aceste măsuri trebuiau luate de comun acord cu comandantul Armatei VI ruse, deoarece, la cea dată, în Basarabia se aflau, după estimările autorităților militare române, 46.000 de ostași ruși și ucraineni ostili românilor, dar aflați în stare de disoluție și anarhie. Marin C. Stănescu, *op. cit.*, pp. 109-111. Vazi și Anexa.
20. Același Onisifor Ghibu, deși întotdeauna s-a proclamat drept unul din cei mai vajnici unioniști, a considerat la un anumit moment că unirea Basarabiei cu «Țara – Mumă» a fost oarecum forțată de către conducătorii de atunci ai Basarabiei, cu Constantin Stere în frunte: „Cu totul altfel ar fi evoluat lucrurile în Basarabia, dacă Unirea nu ar fi fost forțată, și dacă ea s-ar fi făcut de la sine, în toamna anului 1918, deodată cu aceea a Ardealului și a Bucovinei, într-o atmosferă de românism integral biruitor. Având scutul armatei române, Basarabia, îndrumată prin cultura națională și prin ideea unirii tuturor românilor, ajutată de oameni pătrunși de simțământul sfânt al dragostei de neam, — în timpul celor opt luni (martie - noiembrie 1918) de dezvoltare favorabilă, ca cea de până aci, s-ar fi înzdrăvenit așa de bine, încât n-ar mai fi putut cădea jertfă nici ambițiilor unora, nici otrăvurilor altora”. Onisifor Ghibu, *De la Basarabia Rusească la Basarabia Românească. Analiza unui proces istoric. Însoțită de 186 de documente*, vol. I, f. e., Cluj, 1926, p. CLXXV; vezi și Anca Vancu, *Onisifor Ghibu, două Uniri și o condamnare*, în „Adevărul”, Nr. 347, vineri – duminică, 30 Martie – 1 Aprilie 2018, pp. 1, 12-13.
21. Dorin Dobrinu, *Intrarea trupelor române în Basarabia, ianuarie 1918 (III)*, <https://www.europalibera.org/a/intrarea-trupelor-romane-in-basarabia/28938071.html>; Un fost soldat de origine basarabeană al armatei țariste, Ștefan Usinevici, avea să consemneze într-o carte de memorii că majoritatea populației din regiune primise cu un oftat de ușurare venirea soldaților români. Era speranța că venirea trupelor române avea să restabilească ordinea într-o regiune pe care haosul pusese stăpânire de luni bune. Ștefan Gh. Usinevici, *Nostalgii basarabene. Mărturii autobiografice*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 1996, p. 160.
22. „Evenimentul”, 21 ianuarie 1918.
23. Manuel Stănescu, *Armata română și Unirea Basarabiei*, în „Historia special”, An VII, Nr. 22, martie 2018, p. 40.
24. Este de luat în considerare că în multe cazuri populația civilă a preferat o anumită stabilitate, pe care doar armata română o putea oferi. Constatăm, de exemplu, că în apropierea satului Ghințulești parlamentari din acest sat au cerut sprijinul Regimentului 2 Roșiori. Arhivele Militare Române, *Fond Regimentul 2 Roșiori*, Registrul Istoric, nr. 958, f. 139. În *Jurnalul de Operațiuni* se consemnează că „În satul Ghințulești, trupe neregulate aproximativ 1000 de oameni cu 2 tunuri și automobile blindate. În general elemente disperate cutreieră regiunea trupelor noastre căutând a informa și neliniști trupele”. *Jurnalul de Operații al Regimentului 2 Roșiori*, p. 166.
25. Glenn E. Torrey, *România în Primul Război Mondial*, Editura Meteor Publishing, București, 2014, p. 296.
26. Octavian Țicu, *Unirea Basarabiei cu România. Polemici după 100 de ani*, în „Historia special”, pp. 49-50.
27. Vezi în acest sens și un document relevant:
- „Procesul verbal al adunării ostașilor moldoveni din Bârlad din 12 Mai 1917**
- Noi subsemnații ofițeri, dregători militari și soldați basarabeni ai garnizoanei rusești din Bârlad, întrunindu-ne în ziua de 12 Mai, anul 1917, sub președenția tălmăciului G. V. Madan, spre a ne sfătui asupra nevoilor politice, culturale și economice de azi ale Basarabiei și luând cunoștință de programul Partidului Național Moldovenesc din Basarabia, tipărit în Nr. 28, de la 9 Aprilie anul 1917, al gazetei „Cuvânt Moldovenesc” din Chișinău, am hotărât cu toții să ne alipim la Partidul Național Moldovenesc, arătându-ne în același timp dorința ca:
1. În ceea ce privește înzestrarea țăranilor moldoveni cu pământ, apoi dânsa să fie pe temeiul celei mai largi democrații, căci a sosit și pentru dânsii ziua dreptății.
 2. Partidul Național Moldovenesc, dând întregul său sprijin stăpânirii vremelnice a Rusiei, să-și dea în același timp toată silința, atât prin cuvântul tipărit cât și prin viul grai, ca să ne ferească scumpa-ne Basarabie de siluirile și jafurile nelegiuite ale anarhiei.
- Spre aducerea la îndeplinire a celor mai sus arătate ne-am și ales un comitet al nostru.” Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, pp. 44-45.
28. În anii Primului Război Mondial, în armata română s-au înrolat circa 12.000 soldați, proveniți dintre refugiații transilvăneni, bucovineni și bănățeni. La aceștia s-au adăugat 10.000 de voluntari din rândul prizonierilor aflați în Rusia, din care aproximativ 5000 au luptat în Siberia, contra bolșevicilor, alături de Corpul cehoslovac, de Divizia sârbă și de polonezi; 6000 de prizonieri au luptat în Italia și Franța. Marin C. Stănescu, *op. cit.*, p. 130.
29. Manuel Stănescu, *op. cit.*, p. 45-47.
30. *Ibidem*, p. 128.
31. Glenn E. Torrey, *op. cit.*, p. 299.
32. Manuel Stănescu, *op. cit.*, p. 43.
33. General M. C. Schina, *Basarabia, ianuarie 1918 - iunie 1919*, f. e., 1938, p. 33, 34.
34. *Ibidem*.
35. I. Giurcă, *Atunci ne-au chemat în ajutor. Armata română în Basarabia, 1918*, în „Magazin Istoric”, martie 2018, p. 18.
36. Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999, p. 270.
37. Despre intrarea în Chișinău Alexandru Marghiloman avea să consemneze: „Intrare în oraș cu automobilele în cortegiu, pluton de roșiori în frunte și în urmă, ofițeri lângă trăsuri.” Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. III, Editura Institutului de Arte „Eminescu” S. A., București, 1927, p. 455. În *Jurnalul de Operații al Regimentului 2 Roșiori* se notează cu acest prilej: „26 martie. [...] Escadronul 4 conform ordinului detașamentului Rășcanu se duce la gară pentru a escorta pe dl. prim-ministru și dl. general Hârjeu, ministru de război. 27 martie. [...] Conform ordinului telefonic al detașamentului Escadronul 1 iese în paradă urmând a se proclama anexarea Basarabiei. Escadronul 4 și grupul de mitralieră și toți ofițerii consemnați în cazarmă. La ora 16.30 se anunță prin lovituri de tun că unirea a avut loc. Se oficiază un serviciu divin la Catedrală.” *Jurnalul de Operații al Regimentului 2 Roșiori*, p. 188.
38. Alexandru Marghiloman (27 ianuarie 1854, Buzău – 10 mai 1925, București) doctor în drept și științe politice la Paris (1878); intră în Partidul Conservator, devine deputat (din 1884), și ministru în diferite cabinete conservatoare în perioada 1888-1913; din iunie 1914 a fost ales președintele Partidului Conservator. Rămas în teritoriul ocupat de trupele Puterilor Centrale a acceptat funcția de prim-ministru (5 martie – 24 octombrie 1918) pentru a îmbunătăți condițiile impuse României de reprezentanții Puterilor Centrale. I se va reproșa mai târziu semnarea păcii de la București (24 aprilie/7 mai 1918), cu termeni foarte duri pentru România. Pentru mai multe detalii privind viața și activitatea se pot consulta: Ion Mamina, Ion Bulei, *op. cit.*, p. 218; Nicolae C. Nicolescu, *Enciclopedia șefilor de guvern ai României (1862-2006)*, Editura Meronia, București, 2006, pp. 242-244.
39. Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 246; Marin C. Stănescu, *op. cit.*, p. 95; *Academia Bărlădeană*, Anul XXIV, Nr. 1(70), Trimestrul 1, 2018, p. 3. Pentru prezența Regelui Ferdinand I Întregitorul la Bârlad sunt semnificative notațiile Reginei Maria care scria în *Jurnal la 27 martie/9 aprilie 1918* „Nando [Ferdinand] a plecat la nouă la Armata I, spre Tecuci” iar la 29 martie/11 aprilie 1918 că „După prânz am vorbit cu Nando despre situație în general. S-a întors azi dimineață de la Bârlad, unde a inspectat trupele împreună cu generalul Grigorescu”. Maria, Regina României, *Jurnal de război 1918*, vol. III, Editura Humanitas, București, 2015, pp. 21, 31. Facem precizarea că, comandamentul Armatei I, la începutul anului 1918, se afla la Bârlad. Marin C. Stănescu, *op. cit.*, p. 45. La rândul său Alexandru Marghiloman consemnează în *Notele politice*: „29 Martie/11 Aprilie (lași). Mă duc la gară să miresc pe Rege. E mulțumit. Știam printr-un aviz telefonic al lui C. Stoianovici din Bârlad, că Regele era neliniștit de tăcerea mea și că, depeșa mea din Chișinău l-a înveselit.” Alexandru Marghiloman, *op. cit.*, 1927, p. 461.
40. Pentru considerații generale vizând mentalul cotidian bărlădean vezi și Mirela Proca, Marcel Proca, *Viața cotidiană în Bârladul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea*, Editura Sfera, Bârlad, 2011.
41. SJAN Vaslui, *fond Primăria orașului Bârlad*, dosar 2/1919, f. 1.
42. A.M.R., *Fond Divizia 2 Cavalerie*, dosar nr. 7, f. 66. *Apud, Istoria Statului Major General Român. Documente 1859-1947*, Editura Militară, București, 1994, pp.182-183.

Ritualul de înmormântare – structură și viziune generală

Prof. dr. Janeta IUGA

„Dacă nașterea omului constituie începutul unui nou sistem de viață cosmică în ipostază terestră, nunta constituie integrarea acestui sistem în ritmul alert al vieții pământești, iar moartea – revenirea peregrinului terestru în cosmos”.¹

Ritualul înmormântării își are originea în paleoliticul inferior și s-a dezvoltat în Evul Mediu. Prima modalitate de înmormântare a fost înhumarea care are la bază viziunea ctoniană, potrivit căreia omul după moarte merge cu trupul sub pământ. În perioada neolitică, apare viziunea că sufletul omului după moarte, merge fără trup, în ceruri, iar pentru aceasta exista credința că sufletul trebuie eliberat din corp prin incinerare, osemintele fiind îngropate apoi într-un vas de lut. Astfel, toate etapele ritualului funerar se definitivează în Evul Mediu, având schema ritologică cunoscută și astăzi: semnele și credințele de moarte, scăldatul, steagul, priveghiul, bocitul, pomenile etc.²

Ca în cazul celorlalte rituri de trecere, ceremonialul funerar respectă structura propusă de Arnold van Gennep, fiind împărțit în trei categorii de rituri: preliminară sau de separație, liminare sau de prag și postliminare sau de integrare.

„Nivelul sintactic al descrierii fenomenologiei funerare la români vizează stabilirea succesiunii logice și funcționale a practicilor și gruparea acestora în cele trei mari secvențe ordonatoare pe care Van Gennep le numește: << despărțirea de vechea stare, pregătirea pentru accesarea într-o nouă stare și accesarea propriu-zisă >>”.³

Despărțirea de vechea stare presupune: pregătirea, semnele prevestitoare, iertarea și despărțirea propriu-zisă. După acestea, separarea de vechea stare se încheie și începe pregătirea pentru integrarea în noua stare. „Viața omenească nu e simțită ca o scurtă apariție în timpul dintre cele două neanturi; ea e precedată de o preexistență și se prelungește într-o postexistență, moartea nu e decât o altă modalitate a existenței umane”.⁴

Pregătirea pentru integrarea în noua stare cuprinde o „complexitate de gesturi, de practici, de lamentații și cântece rituale care marchează starea de liminalitate în care se află sufletul celui decedat și căreia colectivitatea îi acordă maximum de atenție”.⁵

Integrarea în noua stare se realizează prin trei nuclee semantice: pregătirea corpului, pregătirea tronului sau a gropii și pregătirea călătoriei.

„Agregarea sau integrarea în noua stare a sufletului celui decedat în lumea strămoșilor, la care contribuie o succesiune de pomeni, nu are doar un aspect apotropaic, ci și unul ordonator social; astfel, ordinea socială fiind definitiv reconfigurată, coerența schimburilor simbolice asigură coerența relațiilor sociale. În acest sens, trebuie amintit că, paralel cu aceste pomeni, se desfășoară tratativele de moștenire, care simbolizează efortul final de a reinstaura armonia ordinii sociale, deteriorate de moarte”.⁶

Moartea produce în structurile mentale o ruptură, un dezechilibru, iar restabilirea echilibrului pierdut se realizează prin ritual. Această funcție a ritualului este menționată de Nicolae Panea, fiind descrisă drept un „instrument de gestiune simbolică a prezentului, dar și a viitorului, asigurând reglarea și reproducerea ordinii sociale”.⁷ Pe lângă funcția

socială, întâlnim și o funcție de teatralizare a ritului funerar, din punct de vedere psihanalitic, această funcție permițându-le celor rămași în viață posibilitatea exteriorizării propriilor dureri.

Analiza morții, din punct de vedere psihanalitic, își schimbă centrul de interes, în sensul că psihanaliza direcționează moartea din planul conștiinței în planul inconștientului.

Din perspectivă freudiană moartea se află la granița dintre timpul biologic și cel psihic, depășind timpul istoric. În imaginarul tradițional întâlnim o relație explicită între feminin – matern și mortifer. E. Bosania explică apropierea dintre matern și funerar, susținând că relația dintre cele două se construiește pe baza situației infantile, în sensul că dacă o mamă nu se ocupă de copil, acesta va fi în pericol de moarte. O femeie își îndeplinește datoria maternă deoarece există în conștientul său riscul morții copilului.

În ceea ce privește reprezentarea morții, din punct de vedere al psihanalizei lui Freud „moartea este falică prin intermediul instrumentului cu ajutorul căruia omoară”.⁸ Reprezentarea morții sub forma „femeii cu coasa” este prototipul femeii falice, mama atotputernică, femeia dătătoare de viață și de moarte.

Ritul funerar este „co-structural cu ritualul obsesional. Este expresia componentei obsesionale nonpatologice dobândit de-a lungul confruntării filogenetice cu moartea. Este vorba despre rigiditate, repetiție și limitarea libertății individului”.⁹ Scopul ritualurilor legate de moarte este acela de a pregăti și a ajuta la integrarea în lumea „fără dor” a celui decedat. Este vorba despre integrarea defunctului într-o nouă stare. Aceste ritualuri oferă un cadru propice pentru exprimarea durerii celor care au suferit pierderea cuiva drag. În cazul în care ritualul nu este îndeplinit conform tradiției există credința că sufletul celui dispărut nu își poate găsi odihna sau familia defunctului va fi supusă unui destin nefast.

Ritualizarea, având în vedere funcțiile din cadrul ei, presupune socializare, iar din punct de vedere thanato-antropologic este „o terapie eficace a angoasei”.¹⁰ Separarea provoacă starea de angoasă a celor rămași în viață, acest aspect confirmând ideea că „ritul funerar este în primul rând un rit al vieții”,¹¹ un fapt social. Din punct de vedere metodologic, din cercetările teoretice realizate, întâlnim modelul propus de Vovelle pentru investigarea morții. Acesta propune trei etape de examinare a acesteia. Prima etapă se referă la impactul pe care îl are moartea ca „fapt brut” asupra comunităților umane. A doua etapă este aceea a „morții trăite”, o analiză a sentimentelor, a reacțiilor și a atitudinilor pe care moartea le generează în rândul sensibilității colective. O a treia etapă se referă la diversele tipuri de discurs determinate de atitudinea în fața morții și reprezentările legate de lumea „fără dor”.¹² „Moartea este, prin urmare, întoarcerea la o stare primordială și perfectă, periodic pierdută prin reîncarnarea sufletului”.¹³

Integrarea în comunitatea morților are loc prin detașarea progresivă a sufletului de trup. Prin aceasta se realizează trecerea de la o lume cunoscută, concretă, la una percepută prin intermediul gândirii simbolice. Rolul principal în acest rit

de trecere este asumat de neamurile decedatului și, nu în ultimul rând, de comunitatea din care acesta se desprinde.

Anticiparea morții presupune o stare pe care individul o traversează sub influența unei gândiri ce îmbină elementele magice cu cele religioase. Fondul magic al raportării la moarte este construit din semne prevestitoare, interdicții și vise. Latura religioasă este împlinită prin comportamentul omului în relație cu divinitatea. Această relație implică postul, rugăciunea și pomana.

Înmormântarea se bazează, în comunitățile tradiționale, pe ritualuri și credință. Dacă omul este bolnav, dar nu i se sfârșesc zilele, sătenii consideră că a fost blestemat. Vasile Sișu a observat caracterul magic al riturilor de înmormântare și a publicat în revista „Răstimp” articole care privesc acest aspect:

„Ceremonialurile funerare la români și la alte popoare sunt de fapt, o înlănțuire de acte rituale cu intenții magice. Prin desfășurarea strictă a ritualurilor funerare se urmărește îndeplinirea magică a dorințelor comunității celor rămași în viață, privind soarta viitoare a sufletului celui decedat, dorințe ce pot fi înscrise pe câteva coordonate: inițierea sufletului decedatului pentru a reuși să depășească obstacolele ce-i vor sta în față; înlăturarea oricărei posibilități de reîntoarcere a defunctului sub forma unui demon (strigoi, moroi) printre cei vii; oprirea încercării defunctului, supărat pe moartea sa (mai ales prematură) de a produce cataclisme naturale (secetă, ploi), de a aduce boli sau moartea rudelor sale, vecinilor și celorlalți membri ai comunității”¹⁴.

Pregătirile pentru călătoria „dalbului de pribeag” în lumea „fără dor” se întind pe parcursul a trei zile de la deces și implică obiceiuri, precum: spălarea ritualică a mortului, îmbrăcarea lui și priveghiul. Libațiunea trupului are ca scop purificarea și pregătirea defunctului pentru integrarea în comunitatea morților. Acest act este obligatoriu și se realizează de către persoane care fac parte din familie. Există în acest sens și un cântec al despărțirii: „Că noi iară n-am putut,/ Iară, dragă, să venim,/ Iară noi să te spălăm./ Pe față, pe braț,/ Pe mâini până-n coate/ Pe oasă, pe toate/ De sudori de moarte”. Această apă cu care se spală mortul are și ea calități magice. Dacă stropiți pe cineva cu ea, este aducătoare de moarte. Din această cauză se aruncă într-un loc ferit de piciorul omului.

Ca în celelalte rituri de trecere întâlnim transferul de identitate, substituirea decedatului se realizându-se, simbolic, prin intermediul „statului”, o lămânare ale cărei dimensiuni respectă măsura corpului celui decedat. Înainte ca mortul să fie dus la cimitir, i se pune în haină, în buzunarul de la piept, un ou fiert, o căpățână de usturoi și o turtiță de mălai. Sub perna mortului se pun un piaptăn, o oglindă, o bucățică de marmură și nouă feluri de muguri. Pentru ca mortul să nu ia cu el rodul pământului, al gospodăriei, se pun la brâu lui câteva boabe de grâu sau de fasole. Trupul defunctului rămâne în casă pe parcursul a trei zile, timp în care se desfășoară priveghiul. Această perioadă, percepută ca o etapă de tranziție între cele două lumi, este supusă unor influențe considerate a fi periculoase, care amenință atât condiția existențială a decedatului, cât și familia din care acesta se desprinde. Astfel, principala funcție a priveghiului constă în intenția de protecție în fața forțelor malefice. Priveghiul reprezintă, totodată, un prilej de solidaritate a familiei și a comunității iar, în acest context, este importantă depășirea crizei sufletești instalate prin intermediul decedatului.

Înmormântarea propriu – zisă reprezintă atât un ritual prin care se face agregarea decedatului în comunitatea morților, cât și un proces ce înregistrează separarea treptată a mortului de comunitatea viilor. Această separare se realizează întâi prin scoaterea defunctului din casă și

apoi prin ieșirea sicriului din ocol. Când urmează să fie scos din casă, cel decedat este tras de trei ori înapoi ca să nu mai ia pe nimeni după el, zicându-se: „Noi tragem de tine, tu să nu tragi de noi” și se sparge o ulcică de pământ pentru a distruge necazurile. Această practică este un rit de separație.

Lărgirea treptată a spațiului antrenează o serie de elemente ale toposului ce dețin o valoare simbolică: ușa, poarta, drumul cu răscrucele sale și, în final, cimitirul. Stațiile făcute pe drumul către cimitir semnifică o practică de acomodare a mortului cu lumea cealaltă, în contextul credinței că numărul lor se reflectă aidoma și pe tărâmul „de dincolo”. „Între lumea de aici și lumea de dincolo este deci un fel de întrepătrundere. Dincolo nu înseamnă propriu-zis în afară, ci altfel. Cei de dincolo stăruie pe aici”¹⁵.

Îngroparea defunctului reprezintă o secvență prin care se marchează delimitarea între comunitatea viilor și cea a morților. Pavel Ciobanu ne aduce la cunoștință că „În Selișteea Isvernei se face desfrățirea la mormânt. Fratele care e în viață intră în groapă lângă sicriu și cineva de pe margine întinde brațul sau nuiaua pe care a folosit-o la facerea sa. Acesta se prinde de celălalt capăt și iese din groapă, zicând celui care l-a ajutat să iasă: << De azi înainte tu să-mi fii frate! >>. Măsura este aruncată în mormânt. Se aruncă pământ peste sicriu”. În acest moment ne aflăm tot în sfera ritului de separație.¹⁶ Acest transfer din lumea viilor în cea a morților este accentuat și de obiceiul de a se arunca în groapă o serie de obiecte cu care a intrat în contact defunctul, gestul ritualic primind așadar înțelesul unei delimitări clare a celor două comunități. Participanții la înmormântare se purifică de contactul cu moartea prin ritualul spălării mâinilor, practicat la ieșirea din cimitir, înaintea mesei oferite de familia persoanei decedate. Așadar, moartea fizică a corpului este începutul trecerii sufletului din lumea aceasta în lumea cealaltă. „Riturile de trecere simultane și paralele pentru cei morți și cei vii realizează procesele de separare și de integrare. În final, sufletul se separă de corp, defunctul este încorporat în lumea morților, iar cei care îl jelesc se reintegrează în lumea viilor.”¹⁷ Practicile destinate să restabilească echilibrul în interiorul familiei și al comunității continuă prin doliu și pomeni. Sentimentele provocate de intervenția considerată brutală a trecerii pe lumea cealaltă evoluează, pe parcursul timpului, de la suferință, la catharsisul resimțit tocmai prin intermediul riturilor menite să reinstaleze această starea de echilibru temporar pierdută prin moarte.

Un loc special în economia ceremonialului funerar îl ocupă înmormântarea tinerilor necăsătoriți. Potrivit mentalității tradiționale, fiecare om are de parcurs cele trei etape ale vieții de familie: nașterea, nunta și înmormântarea. Dezechilibrul dat de moartea unui membru al comunității se accentuează în cazul în care acesta nu a parcurs ritualul nupțial. Pentru a repara această breșă existențială, tinerilor necăsătoriți li se face o ceremonie funerară care, în multe secvențe, se aseamănă cu desfășurarea ritualului nupțial.

„Moartea, ca reprezentare confesională, a dezvoltat o imagistică a separării brutale, pe care ritualul o atenuează și o nuanțează. Moartea împlinire, moartea criză, moartea impură, mitologia morții reflectă efortul de îmblânzire a morții prin ritual și de acomodare psihică a comunității cu ideea de trecere”¹⁸.

Pentru a înțelege comportamentele rituale așa cum reies din studiul sistemului morții e necesară o abordare comparativă, atât din perspectiva interferențelor culturale, cât și dintr-o perspectivă diacronică.

Moartea de-a lungul timpului a căpătat diferite accepțiuni și conotații. Unele dintre acestea s-au modificat însă în funcție de schimbările care au avut loc la nivel mental.

În mai toate culturile, moartea este văzută ca o transformare și nicidecum un sfârșit. Ființa umană, prin moarte, accede la o nouă stare. Riturile funerare au rolul de a facilita această trecere de la o etapă la alta a existenței:

„Moartea este considerată o transformare de la o stare la alta. Riturile morții exprimă, în egală măsură (resorb și exorcizează în același timp) o traumă care provoacă distrugerea. Funeraliile, în toate societățile culte cunoscute, redau criza și depășirea ei, pe de o parte durerea cumplită, angoasa, iar pe de altă speranța și consolarea”.¹⁹

În mentalul rural românesc există credința în fatalitate. Deseori, întâlnim în satele din Plaiul Cloșani expresiile „așa i-a fost scrisă”, „așa i-a fost dat” sau „așa a fost să fie”. Lazăr Șăineanu explică aceste expresii prin raportare fatalismul oriental. La începutul lumii se crede că a existat nemurirea pe pământ, însă din cauza unui strămoș mitic care a făcut o greșală primordială, oamenii au devenit muritori.

Pentru Platon moartea însemna o eliberare a sufletului din trupul care în timpul vieții îi fusese închisoare din pricina săvârșirii păcatului primordial.

Pentru greci, moartea reprezintă intrarea pe un alt tărâm, unde personalitatea omului este anulată. Tot astfel și ființa omului este deființată.²⁰ Conceptul de moarte nu este destinat celor trecuți în lumea „fără dor”, „(lipsiți de simțuri și de sens), ci viilor, care vor împărtăși în cele din urmă aceeași soartă a ne-ființării. De aceea Moartea este văzută ca o lume a nopții și a ceea ce nu se poate distinge, fie ea tăcere absolută, fie vacarm”.²¹

Moartea apare în viziunea grecilor în două ipostaze: feminină și masculină. Înfățișarea sa era înspăimântătoare, fiind încarnată în Keres, Sirenes, Erinyes sau Sfinx. În cazul Sirenelor sau Sfinxului, teama sau groaza era asociată seducției, plăcerii senzuale, în cazul Kerelor sau Erinyelor spaima era determinată de monstrozitatea feminității. Ker sau Keres erau „acele zeițe ale morții care tăiau firul de legătură dintre suflet și trup în clipa morții individului”.²² Ele apar în mitologia greacă ca niște ființe cu aripi negre, cu dinții foarte mari, albi și unghiile ascuțite.

Pentru geto-daci moartea era un plie de bucurie deoarece astfel puteau ajunge la zeul lor suprem Zamolxes. Există chiar și un ritual funebru ca o dată la cinci ani să fie sacrificat câte un tânăr care avea rol de mesager al lumii „cu dor”.

Budiștii vedeau în moarte trecerea de la o viață care se sfârșea către o altă viață. Deci era un ciclu nesfârșit viață – moarte.

Slavii aveau însă o viziune pesimistă asupra morții, deoarece vedeau în aceasta o ruptură totală de lumea celor vii.

Trecerea de la viață la moarte, fără a o putea explica l-a impresionat pe omul primitiv și prima atitudine pe care a luat-o în fața mortului a fost, fără îndoială, părăsirea. Acest gest, generat de teamă sau de egoism a dat naștere unui prim aspect funerar al umanității. La început cadavrul provoca în jurul său curiozitate.

Întregul paleoliticul, din cercetările realizate, arată că n-a cunoscut alt rit funerar decât părăsirea. Spre sfârșitul paleoliticului, odată cu apariția ideii despre existența sufletului și apoi credința în nemurirea acestuia, omul a început să se îngrijească de cadavru, oferindu-i atenție.

Și pentru egipteni, moartea este o trecere către o altă lume, odată cu ea având loc o schimbare de statut. Așadar, egiptenilor nu le era teamă că moartea ar însemna o limită finală, ci erau înspăimântați de ideea că morții s-ar putea întoarce printre cei vii. Astfel, se realizau ritualuri complexe de pregătire a defunctului pentru integrarea în lumea „fără dor”.

„Teama acesta de morții care năvălesc și violentează lumea viilor era combătută în două feluri: prin practici magice (până la a patra dinastie egipteană) sau prin activități sociale (ulterior) care erau reprezentate pe pereții mormintelor; defunctul era înfățișat ca prezidând la lucrări agricole, la vânatoare etc, pentru a simboliza faptul că totul a fost isprăvit pe pământ, și deci defunctul nu mai trebuia să se întoarcă printre cei vii pentru a-și duce la bun sfârșit treburile”.²³

Credința în continuitatea vieții după moarte i-a determinat pe egipteni să-și îmbălsămeze cadavrele, pentru ca acestea să reziste trecerii timpului. Mumia ducea sub pământ un trai asemănător cel terestru, cu aceleași dorințe și aceleași necesități. Continuitatea vieții după moarte, la egipteni, era posibilă doar în măsura în care se unificau cele trei componente esențiale ale ființei umane: trupul, sufletul și vitalitatea. După moarte sufletul năzuia să ajungă în paradisul lui Osiris, în care se odihneau sufletele morților. Există o legătură permanentă între morți și vii prin intermediul ofrandelor, acest aspect fiind observabil în majoritatea scenelor funerare egiptene. Maria – Luiza Dumitru precizează că „mormintele reprezintă un loc de interacțiune între morți și vii, unde viața capătă sensul productiv”.²⁴ Aceeași autoare vorbește de o tranzacție de tip ofrandă cu Moartea, oferind exemplul Iranului, când lui Yima (Moartea) i se ofereau morți pentru a avea parte de un loc în lumea „fără dor”.

Cultul morților, practicat de popoarele sălbatice, în insulele din mările sudului, în India Orientală și în Africa are trăsături semnificative. Spre exemplu, după părerea batakilor din Sumatra, morții erau dependenți de cei vii pentru întreținerea lor în lumea „fără dor”, dar ei dețineau însă puterea de a recopensa, dăruind sănătate și bogăție celor care-i ajutau. Și Dayakii din Borneo se îngrijau de lucrurile necesare mortului, dar așteptau în schimb revelații privind formule cu valențe magice pentru rezolvarea problemelor existențiale.

Și pentru mesopotamieni, moartea presupunea schimbare de statut. Această schimbare de statut se realiza prin înhumare. Așadar, pentru mesopotamieni moartea era o trecere, nu un act final, nu implica o ruptură totală de lumea celor vii (cum se întâmpla la perși și indieni, spre exemplu). Mesopotamienii acordă o atenție sporită integrării defunctului în lumea „fără dor”.

„Pedeapsa supremă, la mesopotamieni, consta în alterarea acestei integrități, prin măcinarea oaselor, de pildă, care simboliza distrugerea rădăcinilor sociale conferite de ereditate; este cazul regelui asirian Assurbanipal, care poruncește rudelor transgresorului (un guvernator necredincios din Nipupur) să-i macine oasele în pulbere”.²⁵

Efecte dezastruoase asupra integrității fizice le aveau și expunerea cadavrului care ajungea hrana animalelor sau profanarea mormintelor. Pentru mesopotamieni, morții reprezintă rădăcinile viilor, morții supraviețuind prin ofrandele celor vii. „Spre deosebire de indieni, unde ideologia Morții era cosmică, universală, mesopotamienii aveau o ideologie socială a Morții. Moartea reprezenta pentru ei un model de viață”.²⁶

Este interesantă concepția perșilor, iar mai apoi a indienilor privind moartea. La aceștia moartea însemna existența pământească. Adevărata viață începea prin schimbarea de statut realizată prin incinerare. Așadar, atât în religia hindusă, cât și în cea iraniană, Moartea este adevărata viață, iar existența de pe pământ este Moarte.

La vechii romani, prin familie se înțelegea nu numai viii, ci și morții. Celor vii le revenea datoria de a celebra spiritele strămoșilor. Acest cult al strămoșilor a fost practicat timp de secole sub numele de *di manes* sau *zeii buni*, pe care îi

considerau păzitori ai casei și ai vetrei familiale. În *Fastele* sale, Ovidiu ne povestește că la un ospăț morții au fost uitați din întâmplare și manii n-au primit darurile obișnuite: fructe, sare, grăunțe înmuiate în vin, violete. Atunci spiritele s-au răzbunat pe cei vii și cetatea a ars din toate părțile. La romani, ritualul înmormântării cuprindea trei secvențe: amputarea unei părți a trupului (se tăia un deget de obicei, care apoi se punea lângă cenușa defunctului), incinerarea defunctului, adunarea oaselor și înhumarea propriu-zisă. Întregul ritual era cunoscut sub denumirea de *ossilegium*.

La sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea apar tot mai multe întrebări legate de thanatologie, de antropologia morții. În această perioadă s-au făcut remarcate lucrările unor cercetători, precum Sigmund Freud și Ph. Aries. Potrivit lui Ph. Aries, moartea, prin raportare la modul în care se face simțită în cadrul comunității, cunoaște o dinamică care poate fi explicată prin raportare la două aspecte: *moartea împlânzită* și *moartea sălbatică*. Moartea împlânzită este moartea ca „fapt social”²⁷, moartea pe care oamenii o cataloghează drept firească.²⁸

Comunității tradiționale din Plaiul Cloșani îi este specifică moartea împlânzită, datorită atitudinii omului în fața morții și a respectării secvențialității rituale.

„Moartea este așadar un rit de trecere, putând să comporte mai multe

etape, de la purificarea celor apropiați și a obiectelor care au aparținut mortului până la separarea definitivă de lumea celor vii. Se cuvine ca trecerea prin aceste etape să fie respectată pentru că rătăcirile morților sunt considerate, în multe societăți, ca nefaste”.²⁹

Moartea pentru comunitățile tradiționale a constituit dintotdeauna neliniște, teamă și dezechilibru. De aceea, oamenii au căutat variate modalități de a se confrunta cu această etapă critică a existenței umane. Mulți dintre ei au încercat în acest sens să înțeleagă și să-și explice evenimentul pentru a-și accepta trecerea de la o etapă la alta a existenței. În legătură cu această problematică G. Kligman notează: „Contradicțiile înțelegerii umane evocate de moarte, fie de cele dintre mortalitate și dorința de a fi nemuritor sau dintre nevoia socială de a o îngropa morții dar și de a-i ține în viață, au dat naștere pretutindeni unor procedee culturale elaborate pentru a trata problema morții [...]”.³⁰

Note:

1. Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, București, Ed. Academiei R.S.R., 1985, p. 168.
2. A. Hâncu, *Geneza riturilor de trecere*, în *Anuarul Arhivei de Folclor*, XV-XVII, 1994-1996, Ed. Academiei Române, p.178.
3. Nicolae Panea, *Gramatica funerarului*, Craiova, Ed. „Scrisul românesc”, 2003, p. 26.
4. Mircea Eliade, *Sacrul și profanul*, Ed. Humanitas, București, 2000, p. 23.
5. Nicolae Panea, *Gramatica funerarului, op.cit.*, p. 30.
6. *Ibidem*, p. 66.
7. *Ibidem*, p. 22.
8. Matei Georgescu, *Ipostaze ale morții într-un timp al dorinței: încercare de antropologie psihanalitică*, București, Ed. Paideia, 2003, p. 127.
9. *Ibidem*, p. 26.
10. *Ibidem*.
11. *Ibidem*.
12. Mihaela Grancea, *Cuvânt înainte la Reprezentări ale morții în Transilvania secolelor XVI-XX*, Cluj – Napoca, Ed. Casa Cărții de Știință, 2005, p. 9.
13. Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, București, Ed. Univers, 1978, p. 117.
14. Vasile Sișu, *Cântece rituale funerare din județul Mehedinți*, în revista „Răstimp”, nr.1 / 1998, p. 12.
15. Ion H. Ciubotaru, *Valea Șomuzului Mare. Monografie folclorică*, Iași, Caietele Arhivei de Folclor, X, 1991, pp. 109-110.
16. Pavel Ciobanu, *Plaiul Cloșani. Folclor din Valea Superioară a Coșuștei*, vol. III, Dr.Tr. Severin, Centrul Județean de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării artistice de Masă- Mehedinți, 1981, p. 78.
17. Gail Kligman, *Nunta mortului. Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania*, Iași, Editura Polirom, 1998, p. 121.
18. Nicolae Panea, *Gramatica funerarului, op.cit.*, p. 130.
19. Jean Ziegler, *Les vivants et les morts*, Paris Editions du Seuil, 1975, p. 23, apud Ion Căliman în *Ceremonialul riturilor de trecere – înmormântarea*, Timișoara, Ed. Excelsior Art, 2010, p. 32.
20. Maria – Luiza Dumitru, *Sacrul monstruos*, București, Ed. Paideia, 2007, p. 53.
21. *Ibidem*.
22. *Ibidem*, p. 61.
23. Maria – Luiza Dumitru, *Sacrul monstruos, op.cit.*, p. 41.
24. *Ibidem*, p. 42.
25. Maria – Luiza Dumitru, *Sacrul monstruos, op.cit.*, p. 40.
26. *Ibidem*, p. 41.
27. Ștefan Mariș, *Thanatos: câteva semnificații și ritualuri*, Baia Mare, Ed. Ethnologică, 2015, p. 55
28. Ph. Ariès, *Omul în fața morții*, București, Ed. Meridiane, 196, vol.I, p. 44.
29. Pierre Bonte, Michel Izard, *Dicționar de etnologie și antropologie*, Iași, Ed. Polirom, 1999, p. 442.
30. G. Kligman, *Nunta mortului...*, op.cit. (2005), p. 108.

e-mail: revistaelanul@gmail.com
http://sites.google.com/site/elanulvs/

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. Vlad Codrea,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca

prof. univ. dr. Ștefan Olteanu, București

asist. univ. dr. Bogdan Rățoi,

Univ. „Al. I. Cuza Iași”

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. Arcadie M. Bodale, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

drd. Laurențiu Ursachi, Bârlad

dr. Laurențiu Chiriac, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

dr. Sorin Langu, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: Bogdan Artene

Tipar: SC Irimex SRL Bârlad

**Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Bunavestirea vieții și dreptului de a fi, ca pledoarie pentru viață

Valeriu LUPU

„Tu nu ai suflet. Tu ești suflet. / Tu ai de fapt un trup.” (C. S. Lewis)

Iată că și anul acesta la sfârșitul unei ierni capricioase, dar și începutul unei primăveri la fel de capricioase, ne adunăm pentru ca împreună să binevestim ca de fiecare dată în ultimii ani, **dreptul natural la viață a celui nenăscut încă** și să mergem împreună cu Iisus Hristos și Biserica Sa pe drumul vieții și nu al morții, pentru că „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața” ne învață părintește Mântuitorul nostru.

Spun dreptul natural la viață pentru că acesta este un drept imuabil, pe care nu-l poate da și nici lua nimeni, decât Creatorul. Este în fapt dreptul natural al ființei umane care cere să-i fie ocrotită viața, indiferent în ce stadiu de evoluție s-ar afla pe parcursul vieții sale, sau pe drumul devenirii sale. Dreptul la viață face parte din setul de valori ale umanității, pentru care justiția umană nu poate și nu trebuie să aibă alt scop decât acela de a-l ocroti sub toate aspectele sale. Unul din aceste aspecte îl reprezintă și ocrotirea vieții în perioada fetală, adică în pântecul binecuvântat al mamei sale, deopotrivă cu viața mamei sale, pentru că astfel „**cinstim femeia ca pe un vas ales și ca pe comoștenitoare al harului de viață**” după cum ne învață Sfântul Petru în prima sa epistolă către romani. Știința a demonstrat astăzi ceea ce credința a intuit din totdeauna și anume că sâmburele de viață ce încolțește în trupul mamei sale este o ființă ce are deopotrivă trup și suflet, că este un act al creației divine pe care omul trebuie să-l ocrotească. Că este așa, o dovedește evoluția embrionului născut din unirea celor două jumătăți de celulă reproducătoare (gameții), de la mamă și de la tată, moment din care viața începe să-și urmeze cursul după legile ei, construind deopotrivă și trupul, ca suport pentru suflet, dar și sufletul care înflorește pe calea Adevărului și al Vieții.

Pentru că „**Tu nu ai un suflet, Tu ești un suflet. Tu ai de fapt un corp**” spunea marele gânditor britanic C.S. Lewis (1898-1963) în scrierile sale teologice creștine. Prin urmare, nu corpul are un suflet ci sufletul are un corp, așa încât ceea ce ocrotește mama în pântecul ei este un suflet care urmează să se îmbrace într-un trup, adică în acea parte materială a existenței umane creată după chipul și asemănarea Creatorului. Privite astfel lucrurile înțelegerea vieții capătă o cu totul altă conotație.

În primul rând faptul că ființa, care înseamnă suflet și trup, există din primul moment al concepției sale. În al doilea rând că, indiferent dacă vorbim de perioada de dezvoltare în pântecul mamei sale, sau în perioada de achiziții psihomotorii din primii doi ani de viață, de dezvoltarea limbajului și socializării în primii 5 ani de viață, sau de maturarea pubertară când ființa umană capătă înfățișarea adultului, vorbim de fapt de dezvoltarea aceleiași ființe în diferitele ei perioade de maturare psihosomatică. Așa încât, orice încercare de suprimare a vieții, în evoluția ei firească, este o crimă, care nu diferă cu nimic dacă este comisă în perioada embrionară, fetală sau oricare altă perioadă a existenței umane. Ea se răsfrânge deopotrivă asupra trupului și a sufletului ca părți ce definesc ființa umană.

Plecând de la acest adevăr imuabil, pe care nici știința nu-l mai contestă astăzi, însăși viața capătă alte valențe, pentru că în virtutea acestui adevăr viața ar trebui orientată către suflet, mai mult decât către trup. Omul zilelor noastre însă, a devenit în societatea modernă preocupat mai mult de trup căruia se străduiește să-i ofere tot ceea ce civilizația îi pune la dispoziție; frumusețe, armonie, avere, prestanță, demnitate, poziție socială, devenire, într-un cuvânt satisfacții materiale și sociale. Întrebarea firească vine imediat; dar sufletului ce i se oferă? Pentru că

în realitate, dincolo de a-i nega dreptul la existență încă din perioada fetală prin recurgerea la avort, îl siluiește în esența sa, negându-i importanța sa în definirea ființei umane, fără să țină cont de faptul că toate acele calități care înobilează trupul sunt de fapt calități ale sufletului, materializate prin activitatea trupului.

Or, această Investiție doar în trup, oricât de mult ar cere, oricât de costisitoare ar fi, finalitatea ei rămâne întotdeauna aceeași, adică degradarea progresivă a trupului prin uzură biologică și obștescul sfârșit pământesc. Prin urmare, din această alcătuire nu rămâne decât sufletul care doar el transcede vieții pământene. În acest context, firesc este ca preocuparea noastră să fie sufletul, indiferent în ce stadiu de dezvoltare s-ar afla trupul care-l susține, dar mai ales atunci când încă nu a văzut lumina zilei. Această împlinire nobilă ar putea fi realizată, și trebuie realizată astăzi mai mult ca oricând, pe toate căile posibile, dar mai ales;

1. prin a-l proteja și a-i oferi șansa celui nenăscut încă, **dar care are viață în sine și prin sine chiar din momentul zămislirii sale**, de a parcurge timpul biotic hărăzit fiecărei ființe umane, timp în care, el sau ea, poate să-și împlinească rostul pe pământ.

2. prin a deschide calea celui nenăscut încă, pe drumul arătat de Iisus Hristos, **adică al credinței, al iubirii aproapelui, al iertării și al carității creștine**, adevărate virtuți pe care Biserica noastră le propovăduiește din totdeauna, iar familia și societatea ar trebui să și le însușească și să le cultive ca valori fundamentale.

3. prin a-l ocroti cu dragoste pe cel nenăscut încă și a-i oferi șansa vieții veșnice, **șansă pe care fiecare dintre noi o avem și către care năzuim cu toată ființa noastră**.

Privite lucrurile prin această prismă, întreruperea brutală a firului vieții prin avort, nu este altceva decât o crimă dintre cele mai grave, mai ales pentru că; - întrerupe evoluția firească a unei vieți care are, *in potentia*, perspectiva unei realizări în timpul viețuirii sale,

- ucide prematur șansa vieții veșnice pe care fiecare creștin o are prin credința sa în Iisus Hristos care îndeamnă la ocrotirea vieții, și în sfârșit

- orice act criminal comis împotriva celui nenăscut încă, este de fapt un act împotriva Creatorului însuși, pentru că dacă omul este creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, **orice act criminal comis împotriva omului este în fapt unul împotriva Celui care l-a creat**.

Mai mult, suprimarea vieții, indiferent de momentul în care se produce, este o crimă în egală măsură împotriva sufletului, ca și împotriva trupului, pentru că de fapt **trupul este forma materială pe care sufletul o îmbracă**.

Așadar; - un NU hotărât avortului și celor care-l practică fără conștiință creștină, fără conștiință profesională și fără conștiință științifică, pentru că **știința fără conștiință este moartea ființei și a vieții** (Rabelais), și

- un DA, la fel de hotărât pentru viață, indiferent de calitatea și stadiul ei, **pentru că și viața celui nenăscut încă este sfințită de prezența sufletului, a cărui esență a fost, este și va fi întotdeauna de natură divină**.

Fie ca bunavestirea să prindă viață în existența fiecărui creștin, pentru ași împlini menirea binecuvântată.

Așa să ne ajute Dumnezeu!